Dr. Gherghinescu Vania

GABRIEL ȚEPELEA

PLUGARII CONDEIERI DIN BANAT

EDITURA „CERCULUI BĂNĂȚENILOR"

BUCUREȘTI I – STRADA MÂNTULEASA Nr. 1

GABRIEL TEPELEA

Poetului Gheorghinescu-Dava,
în semn de sinceră prețuire.
Brec 13 maiu 1943.
Gabriel Tepelea

PLUGARII CONDEIERI DIN BANAT

No. 6

EDITURA „CERCULUI BĂNĂȚENILOR"
BUCUREȘT I — STRADA MĂNTULEASA Nr. 1

CUVÂNT INAINTE

In dureroasa toamnă a anului 1940, îmi căutam rudele şi prietenii, presăraţi de vântul sorţii pe noi întinsuri de ţară. Stăruiau în suflet îngrijorările şi la orice răspântie se deschideau larg, cărările cu amintiri.

In primăria comunei Comorişte, jud. Caraş, lume multă. Oamenii îşi căutau liniştiţi o soluţie în rostul lor gospodăresc ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat. Chestiuni de contracte, vânzări, cumpărări, certificate...

Deodată îşi face apariţia un ţăran cu figura ascuţită, cu barba hirsută, cu nişte ochi negri, în cari jucau luminile unui drăcesc neastâmpăr.

Ruda mea are o idee subită. Renunţă la convorbirile de ordine publică, pentru a face de astădată o confruntare:

— Ei bade Paule, de mult te tot lauzi dumneata că ştii istorie, că-i bagi în buzunar pe toţi dascălii din şapte sate cu ştiinţa dumitale... Acum stai de vorbă cu dumnealui, că e dela oraş, e profesor, şi are vreme de socoteli din astea...

— Ţăranul mă priveşte în ochi, hotărît să primească lupta... Sunt jenat de introducerea asta şi nu ştiu cum să încep interogatoriul.

— Va să zică dumneata te ocupi de istorie, citeşti cărţi, gazete,... spun eu ca să mă aflu în vorbă... Ce epoci din istorie cunoşti?

— Toace, toace le știu..., cade tăios, aproape dușmănos, răspunsul țăranului. Cunosc toate faptele mari din istoria poporului nostru și din istoria universală, din orice epocă!...

Nu-mi place răspunsul. Prea e umflat, prea se laudă istoricul nostru! Iau atunci o hotărîre severă: îi pun o întrebare de-l fac de râsul satului.

— Dacă dumneata le știi toate astea, ia să-mi spui mie ce este „războiul celor două roze"?

— Mare lucru, răspunde Paul Botoș, — căci așa îl chema pe interlocutorul meu — e războiul purtat de familia York și Lancaster... Și Paul Botoș jonglează cu date istorice din trecutul Angliei...

Urmează alte întrebări, alte răspunsuri. Spre mirarea mea, țăranul era mai bine orientat în istorie ca mulți intelectuali de-ai noștri și ceeace era mai grav, începea acum șiret, să-mi pună el întrebări, prefăcându-se că cere lămuriri.

Il priveam cu admirație pe acest țăran ce se întorcea dela plug și răscolea trecutul cu aceeași pricepere ca brazdele roditorului pământ...

— Mai sunt țărani ca d-ta pe aici prin părțile acestea — îl întreb eu — țărani cari să citească, să cunoască așa de bine trecutul?

— Apoi eu mi-s nimica pe lângă alții, îmi spune Paul Botoș. Că eu atâta patimă am să citesc, dar n'am răbdare să lucrez altceva, să scriu. Sunt alții cari scriu cărți tot așa de frumoase ca domnii. Și aici în sat avem unul pe Pau Târbățiu, dacă-ți fi auzit de el.

Il rog pe Paul Botoș să mă însoțească la locuința poetului țăran.

Casa poetului țăran Paul Târbățiu e o casă nevăruită, soră cu sărăcia, dosită pe o uliță înăbușită de noroi. Casă de țăran ce'nfruntă pieptiș nevoile. Dar ce importanță are casa? Să vedem poetul!

In prag ne'ntâmpină cu ochii bănuitori, soția poetului.

— Măi Pau, mă, hai c'o venit un domn ce scrie la țăitunguri (gazete) să-ți vadă neroziile tale, își cheamă ea soțul, după ce îi explic rostul vizitei mele.

Poetul nostru, tocmai descărca o căruță cu floarea soarelui. Il văd cum își scutură hainele, își șterge mâinele și se apropie înciudat de noi.

Desigur se gândește după experiențele ce le are în contactul cu cei din lumea orașelor:

— Ei dar ce mai vrea și „domnul" ăsta dela mine?

Ii spun cine sunt, ce vânturi mă abat prin Comorîște, că aș vrea să-i văd lucrările. Intrăm în camera de lucru a țăranului nostru.

Răsfoiesc cărțile: Rebreanu, Eminescu, Tolstoi, Dostoïewski. Mă uit la figura lui ingrată și parcă nu-mi vine să cred. La câte va fi renunțat omul acesta pentru o carte, pentru un tovarăș de singurătate!

Imi arată cărțile lui. Are trei volume tipărite: „Cântece și flori", „Vântului" și „Sclavii Pământului". Citesc cu atenție, cu o oarecare neîncredere, totuși. Dau de câteva influente poporale, stângăcii.

Un vers îmi reține atenția:

„E așa 'nspăimântător de singuratic
In lunca înbălsămată de lumină!
E noapte și e liniște deplină
Nu mai adie nici chiar un buratic
. . . . . .
Iar ulmul din obraț pare-un sălbatec
Și creanga-i frântă, pare-o carabină,
Ce-o ține 'ntins spre slăvi, parcă s'anină,
Amenințând spre lună furtunatec"!

Sunt versuri cari trădează un adevărat poet.

Versul citit nu e întâmplător; dau și de alte imagini surprinzătoare.

Deacum îndoiala nu-şi mai are loc. Nu-mi pot stăpâni entuziasmul. Imi dau seama că mă aflu în faţa unui adevărat fenomen în cultura românească.

Pasionatul pentru istorie Paul Botoş şi stihuitorul Paul Târbăţiu, nu pot fi cazuri izolate. Desigur asemenea ţărani trebuie să mai existe prin satele din jur, şi interlocutorii mei mi-o confirmă.

Mai mult: Paul Târbăţiu, îmi pune la dispoziţie toate scrierile celorlalţi plugari bănăţeni.

E o pleiadă impresionantă ca număr, ca realizări. Şi în camera sărăcăcioasă a poetului Paul Târbăţiu, în emoţia primului contact cu acest suflu de spiritualitate al brazdei româneşti, iau hotărîrea de a trece peste orice piedici, peste orice zâmbete, de a prezenta publicului românesc opera plugarilor condeieri.

Viaţa lor, e în linii generale aceeaşi.

N'au ieşit din satul lor decât cu treburi, la procese, ori pentru a răspunde îndatoririlor militare. N'au frecventat o altă şcoală decât şcoala primară. N'au avut alt îndrumător decât marea lor sete de lumină.

Au fost oameni suspendaţi între două lumi: cea dela sate, care-i disprețuiau văzându-i că umblă după cai verzi pe pereţi, că vânează năluci şi cea dela oraşe care refuza să se apropie cu înţelegere de opera unor oameni fără nicio şcoală, fără niciun titlu.

— Nărodul, adică nebunul, ziceau sătenii despre poetul plugar care-şi cheltuia banii pe cărţi în loc să-şi văruiască casa şi să aspire la alte „lanţe" de pământ.

— N'are nicio diplomă, mă rog frumos spuneau la rândul lor „cărturarii" dela sate, văzând sbaterea spre alte orizonturi a plugarului nostru.

Şi aşa între, râsetele celor dela sat şi neîncrederea celor dela oraş şi-a dus viaţa Paul Târbăţiu ca şi cei mai mulţi dintre plugarii condeieri, neîncurajaţi de nimeni.

Câţiva bănăţeni entuziaşti ca Dr. Aurel Cosma, N. Ivan, şi alţii, au încercat să releve ce e drept, activitatea condeierilor noştri. Fără un rezultat prea mare însă.

Opinia publică şi cercurile literare — în afară de cercurile bănăţene — refuzau să dea crezare acestor relatări ce păreau întrucâtva senzaţionale. Li se părea o obişnuită supra-estimare bănăţeană, fără suport critic. N'auziseră ei de atâteaori celebrul refren că tot „Bănatu-i fruncea"?

La început m'am isbit şi eu de aceleaşi neîncrederi. Trebuia să mă prevalez de titlurile academice şi de originea mea ne-bănăţeană pentru a mi se acorda creditul de circumstanţă. Şi nu e de mirat. Intr'o ţară în care analfabetismul e încă o grea şi dureroasă problemă, ţăranii bănăţeni pornesc neîndrumaţi de nimeni spre anevoioase trepte de lumină. Şi cum era să dea crezare lumea acestui fenomen local, când nu de mult un cunoscut gazetar al nostru, se arată entusiasmat că într'un sat din apropierea Bucureştiului d-sa are... şase abonaţi. Vasăzică lumea citeşte, se entusiasmează de problemele de cultură, conchidea gazetarul nostru!

Ţărani cari scriu sonete, romane, piese de teatru, ţărani directori de gazetă, prea mirosea a senzaţie literară!

In 1941 am conferenţiat la Teatrul din Sibiu în cadrul Asoc. scriitorilor ardeleni despre plugarii condeieri din Banat, am publicat articole în „România Nouă" în „Luceafărul" despre această problemă, fără a avea ecoul dorit. Erau unii cari mă bănuiau că eu sunt în realitate acel Ion Frumosu, ţăran de 19 ani, pe care-l prezentam în articolele mele.

In 1942, toamna, am venit la Bucureşti. Mă durea sufletul ca o problemă cu perspective atât de largi pentru cultura poporului nostru să rămână îngropată

într'un colţ de provincie şi să fie ignorată de massele cititorilor. Le-am vorbit prietenilor, am republicat articolele dela Sibiu în săptămânalele „Vremea“ *şi* „Universul literar“. *Entuziasm şi neîncredere totodată. Calitatea celor ce-au ştiut să aprecieze marea dragoste de cultură a plugarilor bănăţeni, efortul lor spre creaţie ca şi aspectul naţional-politic, sociologic şi literar al problemei apăsa mai mult în balanţă. Ziarele: Curentul, Porunca Vremii, Evenimentul, ca şi Revista Fundaţiilor Regale şi alte publicaţii, au comentat elogios pe marginea articolelor mele, activitatea plugarilor condeieri. Problema a ajuns astfel discutată în cercurile culturale din Capitală. Nu mă pot opri să nu înserez aici entuziasmul unui mare scriitor actual, care cetindu-mi articolele spunea:*

— Păi, dacă scriu aşa de frumos ţăranii dumitale, noi ăştia culţii, trebuie să ne lăsăm de meserie!...

Reunesc acum în volum un studiu despre plugarii condeieri, alături de o sumară prezentare biografică, şi câteva spicuiri din opera lor. O asemenec cercetare e sortită să nu fie niciodată completă. Aici nu este vorba de o cercetare prin biblioteci ci de o orientare după svonul public, o răsfoire a tuturor gazetelor ţărăneşti locale. După identificarea unor talente, trebuie apoi să procedezi în a-i convinge pe condeierii noştri că eşti un om care într'adevăr urmăreşte scopuri culturale pentru a-ţi încredinţa manuscrise, a-ţi trimite unele date. Trecutul, a sădit din păcate, atâta neîncredere în „idealismul“ intelectualităţii noastre!

Evident, pentru a aprecia dupăcum se cuvine opera plugarilor condeieri, trebuie să ne gândim la mediul din care vin, la cele câteva clase primare pe care le au, la cultura acumulată pe furiş, între o opintire la munca câmpului şi alta. Dacă se va aprecia că problema nu prezintă un interes literar, ea prezintă în orice caz un interes social şi naţional.

Cine vrea să sprijine cu adevărat cultura poporului nu poate trece peste asemenea realităţi.

Iată rostul acestei cărţi care nu are pretenţie de a fi completă (câţi plugari luminaţi necunoscuţi de mine, mai trebuie să existe în Banat!) dar care încearcă timid, pentru prima oară la noi, reliefarea unei astfel de probleme.

Alţii vor pune în lumină manifestările culturale ale ţărănimii din celelalte părţi ale ţării. Se va alcătui astfel dela sine o mare antologie a culturii poporale românești, *atât de necesară pentru cunoaşterea sufletului şi energiilor acestui neam.*

Din parte-mi m'am străduit să redau o imagine cât mai apropiată de realitate a mişcării culturale ţărăneşti. Vremurile de aspre încordări, îndatoririle militare, nu mi-au permis o extindere mai largă a cercetărilor.

Sper că aceşti paşi spre trepte de spiritualitate a plugarilor bănăţeni vor găsi înţelegerea necesară în mijlocul intelectualităţii româneşti!

PLUGARII CONDEIERI DIN BANAT

Lumea oraşelor şi vizitatorii străini au cunoscut de ani de zile un tip unic de ţăran român: un ţăran idilic, ţăranul de Duminecă, prins în horă, sau mai recent, ţăranul-soldat.

E o imagine incompletă a satului românesc.

Există în regiunile de vest ale ţării şi în special în Banat, ţărani care nu s'au mulţumit numai să culeagă luminile din cărţi, să primească totul de-a gata dela orăşeni, ci au început să scrie, să aibă o orientare proprie, să se organizeze. Manifestările culturale ale ţărănimei bănăţene, făcute din proprie pornire şi fără nicio îndrumare, merită să fie cunoscute de toată lumea. Ele reliefează substratul nobil al unui popor şi marile lui posibilităţi creatoare.

Plugarii condeieri, nu sunt o apariţiune atât de recentă.

Câţiva dintre ei şi-au început activitatea publicistică încă înainte de Unire, pe vremea stăpânirii maghiare, situându-se alături de intelectuali în lupta pentru Unirea tuturor Românilor.

Astfel, fruntaşii satelor bănăţene, N. Vucu-Secăşeanu, Iancu Stoia, P. Blidariu şi Ion Ciucurel, ţărani neaoşi, absolvenţi a câtorva clase primare, colaborează încă dela 1906 la „Foaia Poporului Român“ dela Budapesta şi apoi la „Românul“ lui Vasile Goldiş.

Scrisul lor era impregnat de cel mai puternic naţionalism.

Atitudinea a rămas aceeaşi şi după unire.

Intr'adevăr, în 1926, mănunchiul de condeieri ţărani dinainte de unire, secondat de fruntaşii nouilor generaţii, hotăreşte înfiinţarea unei gazete ţărăneşti scrisă de către ţărani: „Cuvântul satelor".

Şi nu e puţin lucru acesta!

In vreme ce alţi camarazi de-ai lor dela coarnele plugului, se căsnesc să toarne o iscălitură, uitând de existenţa punctului şi a virgulei, plugarii noştri se gândesc să scoată o gazetă. Noaptea redactori şi a doua zi la coarnele plugului!

Câtă dragoste de lumină, câtă energie trebuia să sălăşluiască în sufletul acestor plugari pentru a duce la bun sfârşit o întreprindere atât de grea cum este editarea unei gazete!

Nu interesează ţinuta gazetei, care multă vreme a slujit cu adevărat interesele ţărănimii, ocolind partidele. Interesează puternica mişcare culturală pe care a determinat-o, curajul de afirmare spirituală pe care l-a insuflat elitelor ţărăneşti.

In jurul gazetei se adună: Ion Ciucurel, P. Blidariu, N. Vucu-Secăşanu, N. Humă-Bogdan, P. Târbăţiu, Gh. Meilă, Gh. Ştefan, I. Blagoe, P. Zestrean, P. Jianu şi I. Bună, fruntaşi ai satelor bănăţene.

Gestul lor a fost imitat curând.

Astfel, în 1928, la Comorişte, într'un sat situat la 28 km. de Oraviţa, P. Târbăţiu, redactează revista ţărănească „Zorile Banatului". Revista se bucură de frumoase aprecieri din partea câtorva personalităţi culturale printre cari şi fostul ministru V. Goldiş.

La Comloş şi la Soşdea, apar apoi alte gazete ţărăneşti. După cum se vede era o adevărată întrecere în ale culturii între ţăranii bănăţeni, nesprijiniţi şi neîndrumaţi de nimeni, ba de multe ori priviţi sceptic pe

sub strașina ochilor, de aceia cari trebuiau să-i înţeleagă.

Concomitent cu apariţiunea acestor publicaţii se designeză în Banat o puternică mişcare literară ţărănească, purtată de ţărani. Ca nişte Robinsoni literari plugarii noştri iau totul dela început: ortografie, gramatică, stil.

In paşii lor spre creaţie îi întâmpină de cele mai multe ori ironia celor dela oraş şi neîncrederea celor dela coarnele plugului. Dar ei nu dispereză, merg înainte.

Plugarii condeieri formaţi prin marea lor dragoste lumină, au abordat toate genurile literare: poezie, proză, teatru.

Dintre poeţii ţărani, cel mai în vârstă e Paul Târbăţiu, din Comorişte.

Paul Târbăţiu a publicat trei volume de versuri: „Cântece şi flori", „Vântului" şi „Sclavii pământului". In „Cântece şi flori" poetul este complet tributar poeziei poporale, înmănunchind alături de versurile proprii şi câteva culegeri din popor. In cea de-a doua culegere, găsim deja imagini surprinzătoare, ca cele citate în prefaţă.

In ultimul volum de versuri „Sclavii pământului", Paul Târbăţiu, este cântăreţul celor urziţi din „lacrimi şi sudoare" ca şi dânsul.

Ţăranul-poet se revoltă împotriva acelora ce trebuiau să fie îndrumătorii satelor şi n'au fost decât exploatatori. Altceva aşteptau ţăranii din Banat şi Ardeal dela primii diregători români: mai mult idealism, mai multă dragoste pentru treburile publice. Ţăranul-luminat vede valul de politicieni abătuţi asupra satelor, vede corupţia şi suferă.

„O cum de n'au simţit aceşti mişei
Cu-apucături mârşave şi păgâne
Că ai şi tu un suflet ca şi ei!"

exclamă ţăranul nostru.

Munca grea, înfrăţită cu pământul, nu este văzută în mod idilic de Paul Târbăţiu. Bruma de strânsură, pâinea cea de toate zilele, plugarii „parcă o fură pământului crăpat şi ars de soare".

Iată câteva strofe din „Seceriş":

„Zac holdele topite de arsură
Şi ultima viaţă'n ele moare
Lovită de săgeţi ucigătoare
Involburate'n valuri de căldură.

Uite, muncesc cosaşi, secerătoare,
Greu spicuindu-şi bruma de strânsură,
Ingânduraţi şi trişti, de parc'o fură,
Pământului crăpat şi ars de soare".

Paul Târbăţiu, ca toţi bănăţenii, nu uită cealaltă parte de Banat, Banatul rămas Jugoslaviei, şi-l cântă în sonetul închinat *„Banatului robit": „unde sunt fraţi ce gem în neguri de uitare".*

In general, versurile lui Paul Târbăţiu trădează un însetoşat de dreptate. Sunt versuri inspirate din bunul simţ ţărănesc, dornic de o rânduială mai creştinească şi mai dreaptă.

Poetul ţăran tresare când vede exploatarea ţărănimei de toţi veneticii şi înstreinaţii.

Pentru ţăran munca e sfântă şi oricine se abate dela această cale, exploatând pe alţii, e nevrednic de numele de om:

„O munca asta e atât de sfântă
Atâţi o spun, dar câţi de dânsa fug"!

îşi încheie Paul Târbăţiu unul din sonetele închinate muncii.

Mai tânăr decât Paul Târbăţiu, Miron Ghiţa din Giurgiova, merge pe acelaş drum: se vrea cântăreţul celor din împărăţia satului. Miron Ghiţa crede în puterea de viaţă a neamului, în zilele mai bune pentru cei dela coarnele plugului. El cunoaşte trecutul neamului şi-l cântă în accente de bărbătească mândrie. Posibilităţile lui literare sunt însă mai modeste decât ale lui Paul Târbăţiu şi Ion Frumosu.

Deşi absolvent a numai 7 clase primare şi gospodar în Ciuchici, jud. Caraş, *Ion Frumosu* care are 22 de ani, nu mai este un poet-ţăran. El este poet în toată puterea cuvântului. El nu cere, nu se răsvrăteşte ca şi ceilalţi poeţi ţărani ci se revarsă. Versul lui e un uriaş salt spre lumină al brazdei româneşti, o spiritualizare a ei.

Iată cum îşi arată Ion Frumosu povestea lui în cântec, în 1939, la vârsta de 19 ani:

„Povestea mea plesneşte'n muguri cruzi,
Surâde'n merii plini de darul primăverii
Răsare'n basm de licăriri pe câmpii uzi,
Se 'nmlădie pe spicul greu, — prinosul verii.

Povestea mea se stoarce lin din struguri
Roşeşte'n rodul toamnelor pe ramuri,
Frământă plumbul norilor din neguri
Şi 'nfloare melancolic, rece'n geamuri

Povestea mea trosneşte năbuşit pe-ogoare
Işi razimă — istovire'n coada sapei,
Primitu-şi-a botezu'n râuri de sudoare,
Şi-o duce'n trudă până'n preajma groapei.

Povestea mea e-a vieţii de plugar,
Crâmpei de cântec frământat în lut,
Lacrimă, zâmbet, dureri de ţărinar
Incrustate'n coama orizontului — hain şi mut".

E în toată poezia lui Ion Frumosu o contopire mioritică cu natura. Toamna când frunzele cad ca niște iluzii sdrențuite, poetul plugar, exclamă:

„De ce nu pot o Doamne,
Din vârful de condei,
S'alin toți codrii mei
Nedreptățiți de toamne".

Ion Frumosu nu este însă numai un poet de mari resurse, schițele publicate în „Fruncea", trădează un prozator tot atât de talentat.

In celelalte domenii ale scrisului e mai greu de exemplificat aportul plugarilor condeieri. Totuși el nu este mai prejos.

Astfel, în proză, Ion Ciucurel aduce în romanul „Transformare" interesante preocupări de psihologie, iar Petre Petrica și D. Brânzei aduc lumea satului bănățean cu șezătorile lui, cu obiceiurile și superstițiile lui.

Gustul pentru teatru e desvoltat în Banat ca în nicio altă parte a țării. Nu există zi mai răsărită în calendar care să nu se termine cu o reprezentație teatrală. Pentru țăranii fruntași e o adevărată întrecere.

La aceste reprezentații de pe scena satelor s'au gândit, desigur, și plugarii N. Vucu-Secășanu și Petre Petrica când și-au scris piesele lor.

N. Vucu-Secășeanu e cel mai în vârstă dintre autorii de piese sătești. El a activat încă dinainte de unire în publicistică, iar după 1920 a tipărit două piese: „Nărodu'n cale" și „Nunta fără voe".

Autorul își propune să biciuiască moravurile bănățene cum este bunăoară căsătoria prea timpurie la 13—14 ani pentru fete și 15—16 ani pentru băeți, arătându-i urmările dezastruoase.

Tot cu scopuri moralizatoare e scrisă și piesa „Păcate" de Petre Petrica. Autorul combate luxul nesocotit al țărănimei bănățene, despuierea țărănimei de strictul necesar pentru o haină mai simandicoasă afișată la sărbători.

Piesele acestea se joacă incontinuu cu succes pe scenele improvizate ale satelor bănățene.

In publicistică numărul plugarilor condeieri e într'adevăr impresionant. Aproape nu este sat de unde să nu se fi ridicat câte o voce în gazetele țărănești.

In afară de Ion Ciucurel și buchetul strâns în jurul „Cuvântului satelor", s'au manifestat prin articole de o serioasă doctrină țărănească, plugarii Gh. Bălan-Șerban din Comloș și N. Humă-Bogdan. Ultimul a tipărit chiar și o carte despre țăranul elvețian, rezultat al unei călătorii în Elveția.

Din rândurile femeilor bănățene s'au ridicat deasemenea câteva glasuri. In fruntea lor stătea până mai ieri Maria Dogaru din Comloș, pledând pentru un alt nivel al femeii dela sate.

Desigur, numele înșirate aici într'o fugară prezentare, nu epuizează rândurile plugarilor ce osârdesc spre lumină. Câți nu vor mai fi pierduți în lumea satelor bănățene, cari alături de truda pământului, se apropie în ceasurile libere cu emoție tremurândă de **altarul culturii!**

Apariția unor talente atât de puternice din sânul țărănimei pune o serie întreagă de probleme în legătură cu literatura și viața socială românească.

Scrisul celor înmănunchiați aici arată existența *unei literaturi țărănești scrisă de către de către țărani.*

Neîndrumați de nimeni, cu mari sacrificii materiale, plugarii condeieri și-au format un crez al lor, și-au organizat mijloace proprii pentru difuzarea ideilor.

Singurul sprijin: isvorul de energie românească ce-l purtau în suflet.

Literatura poporală pe care o aveau în suflet, fecundată de literatura cultă a dat naștere (în afara

unui talent excepţional ca Ion Frumosu) unei literaturi intermediare, care se aseamănă şi se deosebeşte de amândouă.

Prin ea glasul aspru al mulţimilor ţărăneşti îşi strigă setea de dreptate, îmbrăcat într'o haină de gală, iar fraţilor dela coarnele plugului le-aduce lumini furate din împărăţia gândului.

Talente ca Paul Târbăţiu şi Ion Frumosu, dacă n'ar fi zăbovit mai cu cititul şi n'ar fi cunoscut meşteşugul scrisului, ar fi alcătuit desigur poezii de dor şi jale, chiuituri, poveşti cu haiduci.

Nimeni n'ar fi ştiut numele lor. *Poezia ar fi existat însă.*

Invăţată de prieteni ea s'ar fi răspândit pe întreg cuprinsul Carașului şi al Severinului pânăce un culegător ar fi publicat-o cu unele modificări sau variante.

E uşor de întrevăzut după asemenea exemple, că poezia poporală nu este opera colectivităţii dela ţară ci opera unui singur om, a unui plugar de talent. Altfel poezia n'ar avea nicio unitate, deci nicio valoare artistică. S'ar vedea imediat ceva disonant în poezie, s'ar vedea unde au intervenit mâini streine.

Poezia poporală nu este opera colectivităţii ci colectivitatea s'a regăsit în poezie după cum se regăseşte în cuvintele profeţilor sau a marilor reformatori. De aici răspândirea poeziei, de-aici cultul ei.

Poetul se identificase cu sufletul regiunii, cu sufletul neamului.

Că poezia a suferit modificări, e cert. Dar aceste modificări nu le putea aduce decât tot un poet, altfel ajungea în mâna culegătorului trunchiată, transformată, fără nicio valoare artistică.

Concepţia care tindea să vadă în orice ţăran român un poet, după dictonul lui Vasile Alecsandri, este dela începutul democraţiilor, şi ca la orice început, s'au făcut greşeli atribuindu-se în massă calităţi poetice

întregei ţărănimi, ca şi cum i s'ar fi atribuit un drept oarecare. Numai câteva individualităţi puternice creiază, massele utilizează creaţia după nevoile lor.

Plugarii condeieri cu toate preocupările lor, deosebite de ale celorlalţi dela sate, *n'au părăsit satul.* Ei sunt cei mai activi propagatori culturali la ţară, răspândind prin contactul lor personal cu ceilalţi săteni, gazete, cărţi, îndemnuri, în lumea satelor. Cu un cuvânt lumină.

Apariţia unei asemeni mişcări culturale în viaţa satelor noastre, neîndemnată de nimeni, ba chiar suspicionată, *trădează substratul nobil al unui popor* şi marea lui dragoste de lumină. La câte n'au renunţat aceşti plugari pentru o carte, pentru o gazetă!

Talentele acestea ţărăneşti trebuesc grupate în jurul unei mari gazete pentru săteni unde scrisul lor care vine din lumea realităţilor cu un limbaj adecvat, este tot ce poate fi mai bine venit. Nu este vorba însă de o gazetă locală, bănăţeană numai, ci o gazetă care să fie deopotrivă de răspândită în toate colţurile ţării şi unde plugarii condeieri de peste tot să-şi dea mâna într'o frăţească unire spirituală.

Natural această gazetă nu trebue aservită niciunui curent, niciunei tendinţe politice.

Ea trebue să rămână peste vreme ca o oglindă a aspiraţiilor sufletului românesc dela sate.

Activitatea plugarilor condeieri trebue urmărită cu atenţie. Cărţile lor trebuesc răspândite în bibliotecile săteşti.

Va fi pentru cărturari un nou prilej de încredere în nebănuitele puteri ale neamului, iar pentru săteni un puternic imbold spre lumea cărţilor, unde oricine găseşte „tinereţea fără bătrâneţe şi viaţa cea fără de moarte“.

I.

POEȚII

PAUL TÂRBĂȚIU

Născut în anul 1902 în com. Comorîşte, jud. Caraş. Are câteva clase primare. Pe lângă agricultură, îi plăcea din cea mai fragedă vârstă să citească.

Incepând din anul 1923 a colaborat la o serie de gazete bănăţene şi ardelene. Iată câteva: „Poporul Românesc“ (Şoşdea), „Cuvântul Satelor“, (Lugoj), „Junimea“, (Oraviţa), „Vestul“, (Timişoara), „Semenicul“, (Lugoj), „Societatea de mâine“, (Cluj), „Indreptarul Poporului“, (Bucureşti), „Tribuna Democratică“, (Cluj).

Intre anii 1928—1929, scoate la Comorîşte revista literară „Zorile Banatului“. Noaptea e redactor, a doua zi la coarnele plugului!

A publicat următoarele volume: „Cântece şi flori“ (Oraviţa, 1927); „Vântului“, (Scrisul Românesc, Craiova); „Sclavii Pământului“ (versuri).

PRIMĂVARA

Ieşit-au iarăşi pluguri pe ogoare
Să scurme-adâncul ţarinei bogate,
Rămân lucioase brazde răsturnate,
In urmă-le, ca şerpi 'ntinşi la soare.

Din când în când, din zare-abia răzbate
O adiere'n vânt, tremurătoare,
Ce'nseninând, usucă de sudoare
Atâtea frunţi de gânduri încărcate!

. . . . . .

Florenii s'opintesc, plugarii cântă
Să-i mai îndemne, păşind după plug,
Pe când a lor speranţe se avântă

. . . . . .

Spre alte zări, spre ani mai cu belşug.
— O, munca asta e atât de sfântă,
Atâţi o spun, dar câţi de dânsa fug!

ACELAŞ BASM...

De prin cărări de codri - un basm cules
Cireşilor le spune 'ncet zefirul,
Acelaş basm, ce-şi toarce 'n taină firul
In farmecul de vară ne'nţeles.

Din ramuri îl ascultă filomele
Iar florile zâmbind îi dau bineţe,
Şi-l tălmăcesc în nopţile cu stele
Iubirilor perdute prin fâneţe.

BANATULUI ROBIT

Ce tristă-i pusta în apus de soare
Când bezna nopţii pe furiş străbate,
Şi un linţoliu negru, de pustietate
Aşterne pe întinsele ogoare.

Sunt sate care zac încătuşate
Sub pâcla vitregiei - apăsătoare.
Unde nădejdea cea din urmă moare,
Ce stinge-avântul după libertate.

La ceasul trist când soarele s'ascunde
Lugubră e-a pustiului cântare,
Ce'n amărâte suflete pătrunde,

Ca un duios fragment de'nmormântare,
A unor năzuinţi înfrânte, unde,
Sunt fraţi ce gem în neguri de uitare.

DESTIN

De mii de ani cu-o ură 'nverşunată
Se războiesc sătulul şi flămândul,
Şi besna multor secole de-arândul
Cu litere de sânge e semnată.

Zadarnic. Jertfe nici ş'aşteaptă rândul.
Viaţa fi-va pururi neschimbată:
Bogatului se va smeri plecată,
Prostimea'n veci cu fapta şi cu gândul.

Iar ca dovadă vrednică de-osândă,
Atunci când *Fiul Omului* a dat.
Poruncă grea, ca iadul drept dobândă,

Sătulului, nemernic şi bogat,
Prostimea goală, suptă şi flămândă:
Urlat-a ca să fie *spânzurat.*

PLUGARULUI

Tu sclav al gliei, supus, umilit,
De cămătari, venetici şi ciocoi,
Cari ţi-au sfărmat idealul şi apoi
Un jug cu mult mai greu ţi-au pregătit,

De cum purtară moşii tăi de-apoi,
Ca'n loc de visul ce l-ai jinduit
De-atâtea veacuri, să cazi biruit,
Şi 'ngenuncheat de lipsuri şi nevoi.

O, cum de n'au simţit aceşti mişei
Cu-apucături mârşave şi păgâne
Că ai si tu un suflet ca şi ei

Şi ai copii flămânzi cari îţi cer pâine.
In lupta mare fi-vor lei,
Cari cer dreptate zilelor de mâne!...

PONOS

Culcați în brazdă osteniții boi
Stau amărîți, cu ochii 'nfipți în zări,
Trudiți de-osânda crudei lor chemări
Ce 'ngroapă viața 'n beznă și noroi.

Și'n cele mai cumplite, lungi răbdări
Purtând povar' amarelor nevoi
Prin soarele-arzător, prin vânt, prin ploi,
Nepăsător de milă ori ocări,

Plugarule, cu boii tăi fârtați
O câți — din rodul trudei voastre, vai,
Scârnavi mișei de pâne-s îmbuibați

Ce au făcut și fac ades să n'ai
La boii tăi s'arunci de fân un braț
Și-n traista-ți goală-o coajă de mălai...!

ORBUL

Inchinare mutilaților din războiul mondial (1914)

De cum asvârle vântușoara pleavă
După'ce'n lume rostul și-a plinit,
Așa pe el, războiul l-a svârlit
Cu ochii stinși de gloanțe și otravă.

Urmaș supus la tot ce-i poruncit,
El nu mai are praznic în dumbravă.
Cu jertfa lui a ridicat în slavă,
Atâți mișei ce doar l-au umilit.

Pe la tribune'n sforăeli meschine
Îi vântură virtutea-apoi ratații:
— Viteji de panoramă, măi române!

Pe când desrobitorul unei nații
Își poart'osânda pe la porți creștine
Cu pieptul plin de cruci și decorații.

MIRON GHITA

„Sunt născut la 26 Aprilie 1906 din părinţi plugari. La vârsta de 6 ani am rămas orfan.

Primul contact cu lumea cărţilor l-am avut la şcoala primară din sat, unde având ca prieten pe fiul regretatului meu dascăl, am răsfoit şi cărţile dumisale de studii. De atunci, cititul cărţilor a fost pentru mine o necesitate şi o plăcere.

Am colaborat la: „Opinia noastră“, (Oraviţa), „Cuvântul Satelor“ şi „Poporul Român“, (Timişoara), şi la almanahuri săteşti.

Dintre ziarele cari au acordat o atenţie oarecare scrisului meu, menţionez „Neamul Românesc“ al lui Nicolae Iorga.

In prezent am sub tipar volum de poeme la editura ziarului „Poporul Român“.

TRECUTUL

Noi vifore din greu am înfruntat
Din început de vremi înegurat...

Cu nimenea ogorul nu l-am împărţit
Şi nici streine brazde n'am dorit.

Vecinii, noi cu drag i-am omenit...
Dar când veneau cu pofte mari, de cucerit,
De mila lor toţi munţii au jelit.

Pe cei ce vrut-au brazda să ne-o fure
I-am pus să are şi să semene pădure,
I-am prins la jug, răsplata să şi-o 'ndure.

Şi celor ce voiau să ne robească,
Le-am pus opinca noastră plugărească,
Sus, pe Cetatea lor împărătească!

CE-AU FOST STRĂMOŞII MEI?

Ce-au fost strămoşii mei,
de mie mi s'a dat ca pentru ei
să rabd ocara şi bârfirea de mişei...?

Ce-au fost, de mi s'a dat ca răscolind pământul,
să-mi răscolesc şi sufletul şi gândul,
şi durerile fraţilor mei eu să le plâng, cum plânge
[vântul?

Ce-au fost? Au fost Valahi cu suflet ne'ndurat
de mie mi s'a dat,
ca pentru ei toate durerile din lume să le rabd,
şi să muncesc, să ostenesc,
şi gândul nici odată să nu-mi odihnesc,
iar pentru fraţii mei cu toţi tâlharii ţării să mă
[războiesc...?

Au fost haiduci ce pela trecători
au adunat în fund de peşteră comori,
uitând că oamenii sunt muritori?

Ce-au fost, de mie mi s'a dat să dăruesc,
tuturor celor ce'n cale întâlnesc —
tot aurul comorilor ce stăpânesc?

Sau fost-au ei păstori de munte
şi nici odată ei n'au coborît jalea celor ce stau pe văi
[s'asculte
şi umărul n'au pus la carul obidiţilor s'ajute.

Ce-au fost, de mie mi s'a dat ca'n vârf de munte să
[n'ajung
şi nici să pot tâlharii ţării mele dragi s'alung,
ci numai să plâng durerea şi amarul celor dela plug?

CHEMARE

Pe voi vă chem, plugari născuţi din lacrimi şi sudoare,
creştini ce n'aveţi sărbătoare;
Vă deşteptaţi din somnul nepăsării,
căci soare nou a răsărit în luciul zării...

Pe voi cei risipiţi prin văi îndepărtate,
pe voi cei ce munciţi din zori pân' pe 'noptate,
pe voi vă chem la muncă şi 'nfrăţire,
pentru a neamului şi-a ţării propăşire!

Lăsaţi cămaşa urii pierzătoare
să putrezească 'n cuiul din obor;
şi îmbrăcaţi cămaşa lucitoare,
a dragostei de frate şi ogor!

Vă înfrăţiţi
şi cum legea noastră creştinească zice să trăiţi:
strâns uniţi,
şi pe cei vrednici dintre voi să-i preţuiţi!
Căci ţara 'ntreagă ochii spre noi şi-a îndreptat,
spre noi plugarii din Banat;
deaceea 'n jurul Regelui noi vă chemăm
zidul credinţei să 'nchegăm,
şi să luptăm,
în rândul neamurilor luminate
şi neamul nostru de plugari să ridicăm!

ION FRUMOSU

„Sunt născut în comuna Ciuchici, jud. Caraş, la 16 Ianuarie 1920. Am şapte clase primare şi trăiesc tot acolo ca plugar. Sunt însurat dela 16 ani, după obiceiul bănăţean şi am un copil de 2 anişori...

„De când am început să scriu — Maiu 1939 — orizontul lumii întregi a fost mereu tulbure. Evenimente diverse cu efecte resimţindu-se puternic până aici jos, au fost piedici ivindu-se continuu în calea desvoltării modestei mele activităţi.

Tulburări, nelinişte, nesiguranţă, concentrări, rechiziţii şi vârf la toate, an extrem de rău, au fost lucruri cari m'au ţinut mereu cumva cu harfa învelită, cu condeiul tremurând în mâini.

Dar acum m'am obişnuit...

Şi încă ceva: pentru mine până în prezent scrisul a fost şi ceva costisitor.

Toate publicaţiile cari mi-au cerut colaborarea au pretins-o cu riscurile-mi proprii. Mi se cerea aproape de toate şi abonamentul. (şi mi se cere încă). Am spesat într'un an 960 lei cu poşta, plicurile, hârtia, fără a socoti abonamentele şi timpul liber pe care mi-l lasă, puţin, plugăria.

Prea mult pentru mine. Am jertfit sufleteşte destul şi mai jertfesc, dar mijloacele de care dispun — cele materiale — nu-mi permit şi jertfe băneşti. Şi decât „Voinţa Banatului", odată câteva coale, nimeni nu mi-a oferit măcar hârtia. Iar când ceream, — nu ajutor material, ci un sfat, o iniţiere, o lămurire — tăcerea sistematică îmi era rezervată oriunde..."

„Când mi-am petrecut anii pe băncile şcoalei, aveam un dascăl minunat, un om mare, căruia îi voiu închina în 1946 (de voiu exista) primele realizări... Din primii

ani, de când eram în clasa treia, îmi servea cărţi pe măsura în care îmi înţelegea năzuinţele de crez. Mi-a însuşi tot atunci şi biblioteca şcoalei numărând vreo 400 volume. Aici am întâlnit pe J. J. Rousseau, pe Herbert Spencer, etc., dar nu voiam să fac cunoştinţă cu pedagogia.

Alta era literatura pe care o preferam şi din care n'am găsit decât ceva din Nietzsche şi o traducere indiană (Desarattas). Mai erau şi opere de-a lui Odobescu, Coşbuc, etc.

Patru ani am fost bibliotecar al şcoalei. In patru ani — pe atunci nu mă luau prea mult la muncă părinţii, fiind slăbuţ — am citit 234 volume din biblioteca şcoalei, plus 110 volume pe care mi le-a căutat „dom'văstor".

Proecte literare: Am aproape terminat un roman al vieţii satului bănăţean, „Oameni de pământ" şi volumaşul de schiţe „Vedenii din umbra satului".

VERSUL MEU

Scris-am scris răvaşe gliei,
Holdei, ţarinei, câmpiei,
Cu condei
Grindei
De plug...
Carte: lanul de belşug...

Şi-am scris carte codrilor
Pe scoarţa gorunilor,
Spicelor
Şi florilor,
Undelor de iarbă — moi
Scrisu-le-am răvaşe noi.

. . . . . .

Versul meu îl gem, când ară,
Boi şi plug în primăvară,
Il scârţâi juguri,
L-aud muguri,
Când l-aud se sparg în soare:
Creşte-un pup, o frunză'o floare.

Şi-l gem horile 'n lăută,
Cosinzenele l-ascultă,
Feţi frumoşi,
Voioşi
Sdrobesc
Brâu'n versu-mi bătrânesc.

SINGUR...

In zarea roșie soarele-și lasă leneș discul,
Muntele-și moaie tăcut în negurime piscul...
Pe boare de zefir a năvălit miros de holdă coaptă,
Și râu-și deapănă povești cu stele ude 'n șoaptă...

Mă simt atât de singur în miez de câmp, aici;
Jos soare șters — sus licăriri de stele mici...
Mă simt atât de singur: în lumea mea pribeagă
Nimic cu stelele, cu soarele, cu noaptea nu mă leagă.

Răsar mereu, licăresc șegalnice și pier...
— Mărunțiș Divin brodat pe albăstrimi de cer —
Suflete, ce ești tu? de ești ceva, desleagă
O șoaptă stelelor, să te 'nțeleagă...

Neputincios, în mine te frământi și tremuri...
Nizuind — te simt — după largul tău, de dincolo de
[vremuri...

BUNĂ DIMINEAȚA SOARE!...

Luna-și lasă'ncet spre pustă fața-i ștearsă de poveste,
Miez de zi plesnește'n zare — soare somnoros pe
[creste.
Satul, stup tăcut pe-o vale, zace'n înveliș de fum
Singur, și-a pornit din noapte hărniciile pe drum.

Freamăt ud tot lanu-și pleacă verzi mătănii gliei, lin,
Spicul crud se'nalță'n soare. Se vrea, măre, galbăn,
[plin
Presuroii ciugul' rozul însorit, în rugi, pe-obrațe,
Ion spălându-și ochii'n raze, strânge lacom ziua'n
[brațe...
Vrednicii de gâză mică-și vâră cântu-adânc în floare,
Ciocârlia'nfruntă slava: bună dimineața, soare!

TOAMNĂ

De ce nu pot o Doamne,
Din vârful de condei,
S'alin toți codrii mei
Nedreptățiți de toamne?...

Să-mi dea puteri Stăpânu-mi,
I-ași ține verzi mereu
Să fiu mai tare... eu,
Ași topi ierni la sânu-mi.

...Dar freamătul vieții
Și numele-mi de om!...
— Flori rumenind un pom,
Năluci de rouă'n poala dimineții...

MI-E FRATE PĂMÂNTUL

Mi-e frate bătrânul pământ!
Vremile din cari am început să-l frământ,
Să-l frământ în pumni-mi tari...
Nu-s încrustate nicăeri, nici scrise'n călindari.

Vremile de când mă știu pe lume biet paur,
Is mai de eri, alaltă eri... îs nimic.
Dar, oare de când își sgârâe strămoși-mi fruntea'n
[țepi de spic,
—...Va fi scris soarele'n culmi, cu condei de aur...?

VERSURI PENTRU O ȚĂRĂNCUȚĂ

Copilă, tu nu vezi, ceru-i plumburiu cât ține zarea,
Nu vezi, fluturii pustiului grăbesc să țească haină albă
[morții?

Nu te doare privind ulmii goi din preajma porții,
Și plopii — uriași de promoroacă străjuind
[depărtarea?...

Copilă, prea ți-ai dedat miezul ochilor cu zări
[albastre,

Prea ai îndrăgit serile din poartă privind cum urcă
Luna... Acum, ți-a mai rămas să te repezi la furcă
Și să mângâi c'o privire ciucureii'n glastre.

Copila mea, afară-i joc de fluturi reci — e iarnă,
Și'n sobă-s trosnete de vreasc. Privește înapoi pe
[geam,
Să vezi poverile de nea, — alt trosnet mut — despică-
[un — ram
Și fulgii sperioși încep să cearnă.

FUSUL

Trosnește'n fum de vreascuri ude sărăcia,
Ea, — singură —, pitită, la gura sobei toarce
Pe sfârâitul leneș, poveri de ani întoarce,
Din caier curge moale, pe fire, — hărnicia.

Cu-o zi'și mușcase anii din al vieții caier;
Ce-a fost și ea odată, a fost, dar n'a mai spus
Și lumea-atâta știe: că învârtea un fus,
Și că strângea'ntre fire, dureri și câte-un vaier.

Se joacă miezul nopții cu flori de stea pe ceruri,
De-afară vuiet rece, dă iarna în bordei,
Ei nu i-e frig; doar fusul, o furcă, și ea's trei
Nedespărțiți și singuri — nebiruiți de geruri...

II.

PROZATORII

ION CIUCUREL

Născut în comuna Soşdea, la 15 Ianuarie 1897. Absolvent al şcolii primare din comuna sa natală.

Pasionat pentru lectură a citit însă o mulţime de cărţi şi reviste.

Incepând din 1912 colaborează la „Românul“ al lui Vasile Goldiş, „Foaia Poporului Român“ (Budapesta), „Cartea Vieţii“ (Comloş), „Drapelul“ (Lugoj), „Drum nou“ (Bocşa Montană).

In anul 1923 a redactat la Soşdea o gazetă săptămânală împreună cu părintele Petre Bohariu („Poporul Românesc“). In anul 1927 fondează gazeta *„Cuvântul Satelor“*, cu scopul de a contribui la o mai bună organizare a ţărănimii. Ion Ciucurel este sufletul şi directorul acestei gazete cu mari urmări în cultura poporală bănăţeană.

In afară de bogata sa activitate publicistică la „Cuvântul Satelor“, Ion Ciucurel, a publicat romanul *„Transformare“*.

FRAGMENT DIN ROMANUL:

„TRANSFORMAREA“

Capitolul I

La sborul lui Vlaicu

Orașul fierbea în vuetul mulțimii, zeci de mii de oameni treceau pe străzi în cântece de coruri și în tact de marșuri de fanfară.

Deasupra mării de capete fâlfâiau steaguri cu lira prinsă în vârful prăjinei.

Era sborul lui Vlaicu la Vârșeț.

Evenimentul se petrecea în cel mai muzical colț de țară locuit de Români: în Banatul vestit cu corurile și fanfarele lui țărănești.

Să vezi sburând un aeroplan înainte de războiul mondial, era un eveniment. Iar sborul lui Vlaicu la Vârșeț — cum și în celelalte orașe — a fost pentru Români o sărbătoare de sublimă mândrie națională. Venea un fecior de țăran să sboare cu o mașină iscodită de el însuși și lucrată tot de el.

Pe acel timp nu toate națiile luminate ale Europei aveau astfel de născociri. Deci sborurile inginerului Vlaicu cu monoplanul său original stârniseră multă însuflețire, mai ales după reușita lui la concursul de pe câmpia Aspern de lângă Viena, unde a câștigat un premiu.

Pe fața mulțimii de plugari veniți la Vârșeț se putea ceti curiozitatea naivă și bucuria înfrigurată de nerăbdare, de a vedea pe aviator sburând. Zoreau înainte spre islazul orașului și unele grupuri chioteau de bucurie.

Pe câmpia de sbor, mulțimea era împărțită în două mari grupuri. Cei cari plătiseră mai mult, erau mai aproape de hangarul aeroplanului.

Un murmur ca un zumzet gros ca de bâzoiu, plutea în văzduh în clipele grele de așteptare, în pauzele dintre bucățile muzicale, pe cari le executau admirabil fanfarele cântând de pe note.

In mulțimea de nădrăgari din apropierea hangarului, era și un grup de tineri dela țară în pitorescul port național, fete și flăcăi, cari după mișcările și disputa ce o aveau între dânșii, se vedea că sunt dintr'o comună. Mai la o parte, câțiva studenți își petreceau în râsete cu hohot; când și când câte unul se scutura înfiorat de înălțătoarele momente.

— Vai, ce fete frumoase țărăncile acelea, mă!... Și ce mișcări de șopârlă fac. Să mergem la ele! — zise Petrașcu, unul dintre studenți.

— He, hei frate! Ți-am spus când plecași din Timișoara, c'aici ai să vezi ceva „fain". Aici nu-și pun fetele „mârtani", ca să fie cu poale înfoiate ca cele dela Sacoș. De altfel dacă tu vrei, du-te la ele, eu rămân să țiu de frânghie, când se urcă aeroplanul.

Petrașcu cu mâinile vârîte în buzunarul pantalonilor se îndreaptă spre grupul cu haine împestrițate și nu se opri până în mijlocul fetelor. Aruncă privirea spre stânga la una, începu să se uite lung, sugându-și buzele ca de obiceiu, iar după ce fu luat în seamă zise cu glasul lui de „inteligent" dela oraș:

— Hm!... Frumos costum în părțile D-voastră, dar și ce fete frumoase! De unde sunteți dragă?

— Din comuna Nicolinț, — răspunse fata cam silit.

— Din comuna Nicolinț?! întrebă Petrașcu lungind din grumaz. Ei bată-l să-l bată!... pe Axente, studentul din satul vostru, că-l chemai și pe el încoace, de venea s'ar fi întâlnit cu voi...

— Da? Este și el aici? întrebă fata.

— De bunăseamă! Iată-l colo!... Priviți, acum trag aeroplanul din hangar.

Toți își holbară ochii spre aeroplan. Inimele începură să bată cu putere.

Axente și cu alți studenți și feciori din sate, la un semn făcut de cineva, săriră peste rețeaua de sârmă, care ținea deschisă direcțiunea sborului printre mulțime.

Aeroplanul era acuma afară, cu aripile întinse, gata de avânt. El părea o pajură năzdrăvană din lumea basmelor.

Iată și maestrul, s'apropie de avion îmbrăcat în haine deochiate de sburător.

— E Vlaicu... zise cineva.

Ca dintr'o scăpărare electrică, uralele izbucniră deodată din mii și mii de glasuri.

Aviatorul făcu un semn de mulțumită cu mâna, apoi își încordă toată luarea aminte asupra pasării vrăjite. Cu o privire străpungătoare o măsură, o examină și o căută pe la toate încheieturile și șuruburile. Câteva momente se opri apoi în loc cu privirea ațintită în gol — și deodată pieptul i se ridică și scoase un oftat liniștit, adânc... Acest oftat involuntar al aviatorului Vlaicu, era poate prevestirea sinistră că are să moară ca erou al propriei lui invenții.

Incălecă și dete drumul motorului. Acesta începu să sforăie mânios ca și calul din poveste, când i-a înfipt Făt-Frumos pintenii în coaste. Incepu să urle tot mai tare și mai înfricoșător, încât îți furnica sângele în vine. Porni ca un automobil, apoi roțile începură să nu mai atingă pământul, se învârteau

în gol. Ca la un semnal magic fanfarele începură să cânte; strigăte de ura!... și fluturări de batiste, iar el se înălța sus, tot mai sus, ca un vis învăluit de fum.

— A, bună ziua! Aici îmi sunt sătenii. Noroc Sandule, Ioane... și tu Livio ești aici!?

— Da!... Bună ziua... Axente.

Studentul făcu o mișcare stângace, apoi îi întinse mâna și fără să vrea o scutură cam tare, încât fata se tulbură puțin.

— Imi spuse colegul d-tale, că ești aici, zise Livia.

— Da, da! întrerupse Petrașcu.

— ...Cu toate acestea, tresării când m'ai strigat căci fusei cu totul răpită de priveliștea măreață, sublimă de azi.

Axente se uită câteva clipe în ochii ei senini, apoi zise:

— Da!... e ceva extraordinar. Priviți cum rotește în sbor ca un cocostârc. Am senzația, că acuș se prăvale peste noi.

— Iau!... exclamă încet una dintre fete, iar Petrașcu începu să râdă.

— Cum de ați plătit așa mult, căci e scump la acest loc? întrebă Axente.

— Ce-i drept, zise Livia — e cam scump, 5 coroane. Am voit însă să-l vedem mai de aproape pe el, pe inginerul dela Binținți.

Aeroplane poate vom mai vedea, dar pe Vlaicu cine știe...

— Noa, la asta nu m'am așteptat! interveni iar Petrașcu: D-voastră nu vorbiți în graiul bănățean? Mai ales dumneaei — arătând spre Livia. Să mă ierți dragă, dacă te întreb.

Cu ce te ocupi acasă... ești fată de plugar?

Axente încruntă din sprâncene și strânse din dinți.

— Da, de plugar și... sunt croitoreasă.

— Ai fost la școala dela oraș?

— Da, patru ani la școala medie de fete.

— Cum? Patru clase medii și croitoreasă?

Axente care până aci arăta semne de neliniște, ridică dreapta în sus și zise aproape mânios colegului:

— Ține-ți gura, mă! Ai pornit acum să descoși fata din fir în păr.

— Scuzați domnișoară Livia! Poate am mers prea departe cu întrebările.

Fata se făcu că nu-l aude, și acum priveau toți la aeroplanul care se lăsa la pământ, în aceleași urale ale mulțimii.

Capitolul VII

MOBILIZAREA

(fragment)

Un grup de oameni bătrâni stau de vorbă dinaintea bisericii.

— Apoi știți o veste mare oameni buni?...

Iacă ce scrie „Românul" din Arad!... zise Sandu, care venea dela poștă cu vreo două ziare în mână...

— Iar minciuni de bunăseamă!... i-o lua pe dinainte moș Petru Hâncu, care a fost la America și măcar că nu știe carte, întotdeauna vrea să arate că cunoaște situația țărilor mai bine ca toate gazetele din lume.

— De-astădată, moș Petre, e o minciună atât de mare, încât au adus-o și foile nemțești și ungurești, zise Sandu necăjit că a fost întrerupt.

— I-hâ! îhâ!... ce-o fi asta?... întrebă moș Gioaică Cârlea.

— Apoi, ascultați: Țara noastră Austro-Ungaria, a dat un ultimat Sârbiei, cerând o pedeapsă strașnică pentru ăi de-au pus la cale omorîrea moștenitorului de tron Ferdinand și a soției lui la Saraevo. Ba a mai cerut ca Sârbul să ia și ceva măsuri aspre, ca să nu se mai facă aţâţări contra monarhiei Austro-Ungariei.

Și acum, băgați de samă, iată care-i încheerea: dacă în 24 de ceasuri Sârbia nu ne dă răspuns mulțumitor, se'ncepe bă-ta-ia.

— Vezi, asta-i asta, mă!... zise moș Gioaică.

— Steaua cu coadă, oameni buni, adaugă, moș Ion Micu.

— Nu se poate! nu-i bătaie fraților! Până trăește Franț Iosef nu se face războiu. He, hei, i-a trecut lui pofta de bătaie în tinerețe, că s'a bătut cu Praisu și cu Tălianu și cu Franțuzu... și n'a prea sfeclit-o bine. Dar numai la Custozza și la Cânigreț l-am ajutat noi Românii să dea o lovitură — știți că v'am povestit cum a fost. Dar acum ce mai așteptați dela bietul împărat, ca el să mai călărească în fruntea ghinăralilor?

Aram'si cremene de mai face el bătaie, cuvântă moș Ioșcă Drăghici...!

— Nu-i așa oameni buni! Eu v'am spus că bătaia trebue să vină și acum a și venit, zise cu toată hotărîrea, moș Petru Hâncu. Eu, care am fost la America, am văzut cu ochii, că n'are să fie rând în țară la noi ca acolo peste Ocean, până nu se face războiul ăl mare. Ehei, oameni buni, dar ia' stați puțin! Aici, are un pic de dreptate fratele Ioșcă. Bătaia asta nu o mai face Franț Iosef, ăl de-o vârstă cu gazda Vichentie, care d'abia umblă pe cârji. Bătaia o face Rudolf, oameni buni, Rudolf!...

Ori nu v'am spus eu că Rudolf trăește? Iaca acuma vă convingeți.

— Așa-i! Dacă vine bătaia, atunci să știți că Rudolf trăește și ni se iartă datoriile dela bănci, zise Nistor Breazu, care a fost primar și a girat multe cambii pentru notar — și notarul le-a lăsat girantului.

— Măi oameni buni, nu vorbiți copilării, interveni Sandu, Rudolf e mort și-i îngropat. A fost găsit împușcat alături de drăguța lui Vecera, în castelul dela Mayerling.

— Cine spune asta? sări moș Hâncu în sus, i-an arată-mi unde scrie așa ceva? Rudolf trăește!

— Au scris în foi din țări străine, felul cum a fost găsit mort.

— Minciună! Rudolf e viu: ce știi dumneata...?

— Ești încă tânăr. Rudolf s'a sfădit cu tat's'o cu împăratul pentrucă a dat prea mare drept Ungurilor și de ciudă a abzis de tron. Ehei, ș'acum e ghinăral sub mare felț, tot în oastea austriacă. El a așteptat să moară tat's'o Franț Iosef, numai ca să pună mâna pe împărăție, ș'atunci mi-i juca pe Unguri.

Se vede însă, că acum el o să poarte bătaia.

— Da! da! Așa-i! adeveri Nistor Breazu.

— O fi mă, hm!... adaugă moș Gioaică scuturându-și băgăul din pipă, ca s'o'nfunde din nou cu tutun.

— Văd că D-voastră știți mai mult ca mine zise Sandu.

— Eu pre gazete nu dau nimica, răspunse moș Hâncu. Eu cunosc lumea mai bine ca ăi de umplu foile alea de minciuni.

— O veste mare, veste mare, oameni buni! strigă Iosif Popic alergând într'un suflet. Vin acum dela casa comunală și ne spuse notărașul Ință, că azi dimineața a trecut termenul de 24 ceasuri, pe care l-a dat Franț Iosef Sârbului la ultimat... Și a venit teligramă la comună chiar în momentul ăsta, că se începe bătaia!... Popic zise „se începe bătaia!...“ cu acel aer și pe acel ton de bucurie naivă, ca și copiii cari, plictisiți de hoinăreala de peste vară își aduc la cunoștință unul altuia vestea că: „se începe școala!...“

— Bătaia?! Asta am știut-o noi. Dar credeam că ne spui altceva, că... Rudolf o pornește, zise iar moș Hâncu.

— Ați știut de bătaie? Dar de unde, că acum veni teligrama.

— He, hei, din „țăitung“.

— Dar asta o cetisi în țăitung moș Petre, că „fibiră“ spuse pe tălifont la toți notarii și lui Ință — să

aibă grijă de noi, că și România sare să ia Ardealul și Bănatul...?

— Ba și asta o știm de mult! răspunse repede moș Ioșcă Hâncu, pentrucă, de mult așteaptă Românul bătaia.

— Să ni se ierte datoriile...

— Doamne, dă-i să vină! zise moș Gioaică!

— Să mai căpătăm și noi drepturi!...

— Să mai scadă birul!...

— Să se facă România-Mare! zise Axente care se ivi după colț.

— Uraa! strigă Sandu, după el Popic, Breazu Nistor și moș Gioacă, înecându-se cu fumul din pipă.

— Dați voi de dracu!... zise moș Hâncu numai să vină Rudolf.

— Auzi că bate toba.

Dum-du-rum, du-dum, bum!

Și moș Nicolae Jurchi lovea în tobă, ca pe vremea când era tambor la linie. Bătea marșul și pășea la tact.

Când ajunse în crucea străzii bătu toba încă cinci minute, apoi începu să cuvânte rar, cu glas de sărbătoare și cu toată puterea:

— Vi se dă de știre la tot satu, că a venit mare poruncă de sus, că tot natu care-i cătană, să aibă mare grijă, că atunci când o să vină chemarea la mobilizare, în 24 de ceasuri, trebue să plece la răgimentul lui, tot natu care-i cătană! Care nu se supune în 24 de ceasuri, o să capete glonțul fără judecată și fără apelație.

Și vi se mai dă de știre la tot natu, că din momentul ăsta nu-i mai slobod să se strângă patru oameni la un loc la divan, și nici să mai însereze nimeni pe stradă după ceasul 9. Tot natu care nu se supune în 24 de ceasuri, o să capete iară glonț fără judecată și fără apelație!... și bum! dete încă odată în tobă, semn că a sfârșit.

— Vezi acuma-i treabă...! zise moș Gioaică.

— Tăt natu capătă glonțu făcu Sandu.

— Ba numai care-i cătană!...

— Îi pare bine lui Iosif că el nu-i... zise moș Ioșcă arătând din cap spre Popic... Dar stăi copile, că războiul nu se gată în trei luni!

Au ținut-o Burii cu Englejii vreo trei ani dar acum că-i pe viață și pe moarte...

— Pre Sârb noi muncăm la un „fruștuc"... zise Pepi tâmplarul care se ivi pe neașteptate.

— Dar uite câți mai sunt în „Az Est": e și Muscalul și Franțuzul și Belgianul și mai alții, ceti Axente.

— Noa, atunci fi și pentru șină... Dar fugiți că vine jandarmii — și Pepi plecă.

Ca la douăzeci de pași se și iviră peste gardul bisericii penele de cocoș.

— Hăt, nu auzit ce bătut toba, nu slobod patru șade la un loc. Noa, ce cetești d-ta acolo? întrebară ungurește pe Axente.

— Gazeta „Az Est", răspunse el.

— Nu-i slobod în public! Stare de asediu! Imprăștiați-vă acasă!... Dar stați, ce-ați vorbit?

Moș Petru Hâncu era plecat vreo trei pași.

Moș Gioaică își scobea pipa întors cu spatele către ei.

Moș Ioșcă Drăghici se scărpină după ureche.

— Stai moșu! strigară după Petru Hâncu jandarmii — napoi și spuneți ce-ați vorbit?

— Poi, ce să fim vorbit, să trăiască domnu irmeșter-ur, am spus că o să fie bătaie mare!

— Și mai ce?

— Și... ă... c'o s'o poarte Rudolf...

— Noa și...

— Și Pepi a spus că pe Sârb îl mâncăm la un fruștuc... să trăiască d-l irmeșter-ur.

Şi — începu Iosif Popic — pe Muscal îl mâncăm la prânz, pe Sfranţuz la ujină iar pe Turc la cină...

— Noa, asta cine spus?

— Scrie în foaia dela Peşta.

— Marş, la dracu! Voi toţi minte! Unde este Pepi?

Oamenii se împrăştiară fiecare către ale sale.

Axente şi Sandu se duceau alături cu ziarele în mână. Cocoşii din sat ca la un semnal începură să cânte cu toţi cucuricuu!... semn că se schimbă vremea.

PETRE PETRICA

„Sunt născut la 11 Octombrie 1902 în comuna Cârnecea, jud. Caraş din părinţi ţărani. De profesiune sunt plugar şi îndeletnicirea mea e numai plugăria. Pregătire şcolară mai înaltă nu am, decât 6 clase primare absolvite între anii 1908—1914 la şcoala confesională gr. ortodoxă din comuna mea.

Am citit majoritatea lucrărilor scriitorilor noştri din domeniile literaturii, criticei, sociologiei, etc. şi posed actualmente o modestă bibliotecă cu cărţi cumpărate din bani câştigaţi cu mult amar şi sudori, reţinuţi dela gura familiei mele.

Am colaborat până astăzi la următoarele publicaţii: „Luceafărul“, (Timişoara), „Zorile Banatului“, (Oraviţa), „Suflet Nou“, (Comloşul Mare), „Cuvântul Satelor“, (Lugoj), „Lumea şi Ţara“, (Cluj), „Vestul“, (Timişoara), „România Nouă“, (Cluj), etc.

Am publicat piesa teatrală în trei acte *„Păcate“* în care am căutat să pun pe scenă risipa fără margini ce se face de către noi, poporul bănăţean, prin practicarea luxului nesocotit.

In manuscris posed până în prezent următoarele lucrări: „Chipuri din Bănat“, nuvele şi schiţe din viaţa ţărănimei bănăţene; „Spovedire“, dialog comic; „Sbuciumări“, articole de probleme ţărăneşti şi sociale, publicate prin diferite ziare şi reviste; „Comuna Cârnecea“ — o încercare de monografie“.

ȚINE DOAMNE ȘETRELE...

— Schiță de moravuri bănățene —

I.

In marginea dinspre Soare-apune a Vălenilor, sub o râpă de deal nisipos, plină de tufișuri dese de bărgini și de măcieși, în cari primăvara cântă paserile, e așezată o căsuță scundă, sărăcăcioasă, cu coperiș de trestie, cu pereții strâmbi, cu ferestrele mici cât pumnul și cu ușa zdrențuită de vreme.

In curtea casei acesteia, o șură, adăpost pentru doi juncani, și o poiată, — cvartirul unui purcel, — amândouă făcute din nuele și acoperite cu pae. Este gospodăria lui Mitru Vucan, toată avuția sa pe lumea aceasta.

Inlăuntrul casei, în odaia cu pereții vineți, plini de sărăcie și cu tavanul jos, de ajungi cu capul în grinzile-i înegrite de vechimea anilor ce au trecut peste ele, Mitru, stăpânul ei, întors în seara aceasta flămând, prăfuit și frânt de oboseala muncei de peste zi, stă trântit într'o mână pe marginea patului acoperit cu o scoarță de poneavă toată petecită, gândindu-se la viața lui amărîtă, plină de lipsuri și necazuri, frământându-se cu gândul cum s'o mai dreagă cu afurisita de sărăcie, care se ține morțiș de el de când s'a născut și până astăzi, întocmai ca scaiul de oae. Eva, nevastă-sa, în vatră la foc, răscolește cu o lingură de

lemn fasolea dintr'o oală mare de lut, gustându-i din când în când bobul, iar Aniţa, singurul lor odor de fată mare, aşezată pe scândura războiului cu sulul gol, îşi visează viitorul.

Dela o vreme, în această linişte apăsătoare, Mitru cu o voce lenevoasă întreabă:

— Muere, mai ai mult cu fasolea aceia, că foamea nebună a început să facă revoluţie în burta mea?

— E gata, — răspunde nevasta, dar n'am strop de unsoare s'o prăjesc, că Iancu Durăin pentru ziua de coasă, ce i-ai făcut, nu mi-a dat untura.

— Atunci o svântăm neprăjită, — porunceşte Mitru ridicându-se de pe pat, ameţit de foame şi oboseală.

Fără multă vorbă, se aşezară cu toţii la masă, apucă fiecare cu mâna stângă câte o bucată mare de mămăligă, iar cu cea dreaptă lingura, şi încep a sorbi câte-şi trei pe nerăsuflate fasolea din blid. Când erau pela jumătate, Eva zice către Mitru:

— Bărbate, ştii ce m'am gândit: mâine e târg mare la Cacoveni şi cum ruga e pe aproape, mă duc să-i cumpăr un rând de haine noui lu Aniţa noastră, fiindcă am de gând atunci s'o prind în joc.

— Ba la dracu muere! se răsteşte Mitru cu mânie. Ce vrei să le faci de petrecanie şi bănişorilor luaţi pe văcuţa noastră Joiana? Am chinuit vre-o câţiva ani de zile cu dânsa până ce am crescut-o şi acum s'o dai jidanului pe nişte zdrenţe.

— Aşa!... Pe zdrenţe... Nu ţi-e ruşine obrazului...? Atâta odor avem şi crezi că eu mi-s proastă s'o las de ruşinea satului, să se gătească şi la rugă tot cu haine de cele vechi, ca s'o râdă bogătanele, par'că ele-s mai frumoase. Tu întotdeauna aşa ai fost ş'orce haină tot cu sfadă mare i-am făcut, dar dacă n'ai fost vrednic de muere şi de copii, atunci să nu te fi însurat. Şi vrei tu or nu vrei, eu am să-i cumpăr măcar să ştiu că mănânc tot neprăjit şi nesărat.

Eva e o femee rea de gură, întocmai ca o căţea şi cine intră odată în fabrica ei, cu greu mai poate scăpa. Mitru ştiind aceasta, supărat, aruncă lingura pe masă cât colea, din mâna-i osoasă şi neagră de lucru, rămânând pe jumătate nemâncat. Se ridică de pe scaun şi dădu să iasă pe uşă afară; dar muerea îl prinse de mâneca cămeşii şi-l trase îndărăt, răcnind către el ca o zgripţuroaică:

— Afurisitule!... Unde pleci? Stai şi-ţi ţine casa! Las că mai bine plec eu decât tu, — şi plângând cu sughiţuri, mânioasă c'o falcă'n cer şi cu una pe pământ, eşi cu Aniţa pe uşă afară ca un val spumos din alvia sa, svârlind din gură pentru Mitru cuvinte de ocară de par'că ar fi vrut să-şi asvârle inima odată cu ele.

Rău e cu răul, dar şi mai rău e fără de el, zice o vorbă bătrânească. Mitru rămas singur în odae, se trânteşte ca un butuc în pat, cercând să adoarmă, dar somnul nici vorbă să se prindă de el, ci se svârcoleşte amărît în toate părţile. Gânduri negre îl chinuesc grozav, casa îi pare pustie şi aşternutul patului ghiaţă fără de Eva, când într'un târziu, după mult sbucium sufletesc, îi pare c'aude prin curte un sgomot de paşi. Se ridică din pat, deschide uşa şi în pragul tinzii, vede în întunerec pe Eva împreună cu Aniţa stând jos ca două mogâldeţe şi plângând cu capul între palme de par'că cine ştie ce mare nenorocire a dat peste ele. Recunoscându-le, le grăeşte rugător şi cu blândeţe:

— Evo! Haideţi în casă nu fiţi proaste! Nu mai plângeţi în zadar. Iacă facem cum ai zis tu şi de nu ţi-or ajunge banii de pe Joiana, atunci măcar vindem şi purcelu!

— Imi ajung, îmi ajung — grăbi Eva a-i răspunde —, că mai am şi eu vreo câţiva lei adunaţi pe ouă şi vre-o două-trei perechi de pui de vânzare.

Intră apoi cu toţii în casă voioşi, liniştiţi, mulţumiţi şi împăcaţi, punând la cale până târziu noaptea când au adormit, fel de fel de planuri. La urma urmelor, gândeşte Mitru, — ca să se mai mângăie, de ce să rămână fata mea mai prejos decât bogătanele? Şi Mitru adoarme mulţumit că şi în casa lui e pace!

In ziua următoare, dis-de-dimineaţă, prin mijlocul drumului mare dintre Văleni şi târguşorul Cacoveni, desculţă, în cămaşă şi cu un coş în cap plin cu pui de găină, Eva, nevasta lui Mitru Vucan din Văleni, păşeşte grăbită, plină de praf şi sudori, printre şirele de trăsuri încărcate cu de toate pentru târg, pipăindu-şi cu mâna dreaptă din când în când sânul, să vază de-i mai stau bănişorii de pe Joiana ori ba.

In târgul Cacoveni abia te mai poţi mişca în vre-o parte. Lume multă mişună în toate părţile, întocmai ca într'un furnicar, iar zarva mare de voci omeneşti, de mugetul vitelor şi uruitul trăsurilor, te asurzeşte şi-ţi pare o frământare ca'n iad.

Ajunsă în acest viermăt de norod, femeea îşi face cu greu drum printre mulţime, până la piaţa paserilor de casă, târgueşte puii şi apoi porneşte cercetătoare prin târg să vază la care şatră se găseşte mai din belşug, aceea ce dânsa doreşte după pofta inimei.

Rătăcind astfel printre mulţime se trezeşte în faţa şetrei lui Leiba Goldştein dela Crăiniceni, una dintre cele mai mari şi asortate şetre din întreg târgul. Jupânul văzând-o cum îi priveşte ca înmărmurită şi cu ochii înholbaţi pânzeturile pestriţe din rafturi, o întreabă linguşitor:

— Noa! Nefasta ce poftești?

— Domnule, ai o mătasă d'a crudă? răspunde întrebător femeea.

La auzul acestor cuvinte Leiba îşi duce mâna dreaptă la faţă şi apasă gânditor cu degetul arătător

pe vârful nasului, de par'că voeşte să-l mai caroeze de cum e, gândindu-se poate şi el: „ce fi şi cum fi şi asta nou matasa". Se uită lung cu şmecherie la femee, apoi cu un surâs şiret pe buze şi cu o voce dulceagă o întreabă din nou:

— Di care fre, cros o subţire şi ce farpa?

— Albă şi subţire. Ştii cât de fainâ să fie îi răspunde femeea.

— No ia! Chiar numa di asta matasa faine iu are acum.

— Apoi ia-m' ad-o s'o văd, îi zice nevasta şi jidanul grăbit, de îndată aduce un sul de pânză subţire, bună de făcut obrăzare la stupină de groasă ce-i, zicându-i:

— No! O nu iaste chiar di asta cum fre dumita?

Femeea o mai caută puţin şi-i răspunde:

— Ba chiar de aceea. Şi cum e de scump metrul?

— Chit metăru fre să ia dumita?

— Vre... vre... vre-o patru.

— Pinie... Aste matasa este tare fain şi nu di mult zo, adus iu pre el dintr'un altu ţara. Pintru dumita las mai lezne, numa 250 lei metăr.

Femeea după ce se mai răzgândeşte puţin, scotoceşte prin sân, scoate o cârpă înodată, o desface şi numără să vază câţi bani are, apoi iarăşi întreabă:

— Cât face pe patru metri?

— Ta câţi panii ai dumita?

— Am 1500 lei de pe Joiana văcuţa noastră, 100 strânşi de pe ouă şi 100 de pe pui.

— Di tăt 1700 lei... Ai distul şi înche îţi mai ramun. Tot matasa faşe numai 1000 lei. Să tae iu?

— Tae!... porunceşte femeea cu o jumătate de gură şi foarfecele jidanului începură a ţăcăni îndată, întocmai ca într'o pânză de paianjen.

După aceea, împachetând-o, jupânul o mai întreabă:

— Pintru şine ia dumita asta matasa aşa frămos şi fain?

— Pentru o fată mare, a mea domnule.

— Ai vei! Atunși să porce sănătos. Haina să se rupe și fata să traiască ca să fașeți un altul nou. As-cultă, mai are iu papucile de lac, ștrimfili și manuși di matasa, tăt așa di fain și tăt farpa aste, iu vege che la voi iste panii tistui, di șe nu ia și di asta să fașe la fata tăt nou, cum n'are să fie nime altu.

— Nu știu, domnule, că eu ași lua, dar n'am bani îndeajuns și or fi scumpi...

— Tracu!... Nu scump. 500 lei pereche di papucile, 100 lei ștrimfili și 100 manușili, chiar chit mai rămas la dumita.

— Adu-i, dee! — îi zice molatec femeea — să-i iau și de ăstea lu Anița mea, barem s'o fac odată toată nouă, din creștet până în tălpi.

Leiba zorit, de îndată o servește cu generozitate, iar femeea îi întinde cu mâna tremurândă 1700 lei, bani adunați de dânsa și bărbatul ei, cu multă trudă și necaz.

Astăzi e ruga în sat. Incă din revărsatul zorilor, când *„piva"* cu detunătura ei puternică vestea ziua rugei până departe peste șapte sate, iar clopotul cel mare din turnul bisericii, chema creștinii la rugăciunea de dimineață, ca un roiu de albine, oamenii foesc pe uliți în toate părțile, plini de veselie.

Acum, în dup' ameaza acestei zile senine de toamnă, cu un cer împestrițat ici colea de nourași albi ca zăpada ce se fugăresc zburdalnici unii pe alții și cu un soare plin de tristeță în priviri — tineri și bătrâni, fete și flăcăi, îmbrăcați în haine de sărbătoare, trec grăbiți în grupuri, spre curtea bisericii, la horă.

In curtea bisericii, împrejmuită frumos de jur împrejur cu meri, peri și tei cu frunza deasă, prin a căror frunziș nici razele soarelui dogoritor de Iulie nu străbat, la mijloc sub poalele unui măr rotat,

muzica satului cântă cu foc, iar tineretul, gătit ca în povești în mătăsuri și fireturi cumpărate pe bani grei, plutește lin în valurile horei întinse roată, ca o cunună de flori împestrițate pe pajiștea verde a curții bisericii, desprinzându-se din când în când dintre rândurile lor câte o strigătură a vreunui flăcău mai îndrăzneț:

Dragu-mi-i cu cine joc,
Că miroase a busuioc;
Dragu-mi-i cu cine săr
Că miroase-a călăpăr.

Incolo, la doi pași dela muzică, șade „inteligența" satului: preotul, învățătorul, notarul, primarul și alți intelectuali, împreună cu doamnele lor, spunând în gura mare că așa rugă frumoasă n'ai să mai afli de-i umbla ori cât prin lume și că:

„Sub lumina ha șierească
Pră largu pământului,
In bătaia vântului,
Firie dulșie omenească,
Graiu blând și cumpătat
Ca în dulșile Bănat
Nu mai cred să se găsască!"

Pe la margine, pe sub umbrarul dimprejur, cei bătrâni stau și potrivesc perechile tineretului prins în horă, mai vorbind de munca câmpului, de bucate și de vreme, în timp ce de către ușa intrării un grup de cheflii stau roată împrejurul unei mese pline de sticle cu vin, bere și rachiu, bând zdravăn și cântând ameți de beutură cu un glas răgușit:

Vinu-i bun, răchia-i dulce,
De lângă sticlă nu m'așI mai duce,
Ci-așI tot bea și așI cânta,
De lângă ea n'așI mai pleca...

Mai departe, în cealaltă margine a horei, într'un grup de femei veştejite, Eva lui Mitru Vucan şade şi se uită cu ochii plini de bucurie la Aniţa ei prinsă acum pentru prima oară în horă, cum joacă cu câte un flăcău voinic şi mândru ca un bujor, gătită ca o cucoană de neam mare, cu hainele cele noui cumpărate de pe văcuţa lor Joiana, lăudându-se către toate femeile depe lângă ea, că o a doua fată ca a ei, aşa frumoasă, harnică şi de omenie, nu se găseşte pe aproape.

Intr'o altă parte, răzleţit de lume, îmbrăcat curat dar sărăcăcios, şade singur cu sufletul amărât Mitru Vucan plecat de acasă necăjit şi nemâncat, din cauza gurii rele a nevestei sale care-l certase straşnic, pentrucă n'a făcut rost de banii trebuincioşi Aniţei la horă, să joace *„înainte"*.

Privind blând mulţimea cum se distrează plină de sănătate şi voe bună, în ciuda greutăţilor vieţii, îşi zice în sine oftând:

— Rău-i când eşti sărac! Să fii oricât de sârguincios, de cinstit şi de omenie, nimeni nu ţine seamă de tine, nimeni nu te respectă, ci toţi te dispreţuesc şi te batjocoresc. Dar şi mai rău când ai o muiere netrebnică care-ţi risipeşte pe nimicuri, mult-puţinul agonisit cu amar şi sudoare.

DUMITRU BRÂNZEI

„Sunt născut în comuna Ciclova-Română, jud. Caraş, la 12 Februarie 1884.

Carte am învăţat la şcoala primară confesională pe vremea când era procesul memorandului. Pe atunci mult regretaţii mei învăţători Pavel Fiştea şi Savu Petrovici ne învăţau noaptea pe furiş, doina lui Lucaci. Grele vremuri, dar mult suflet era pe atunci...!

La şcoală nu am învăţat în acele vremuri atâta ortografie şi gramatică şi istorie. Pe urmă, după ce am ieşit din şcoală am învăţat mai multe din cărţi şi din foi — mai cu seamă din foaia „Poporul Român" al lui Bărăuţiu şi din „Foaia Interesantă", a păr. Ion Moţa, de unde am învăţat „Istoria neamului românesc".

Şi am devenit om cu patimă, tot am cumpărat cărţi şi tot am cetit pentrucă în sufletul meu şi-a făcut loc vorba cronicarului, că: „cea mai frumoasă zăbavă în viaţa omului este cititul cărţilor".

(*N.R.* — Dumitru Brânzei este plugarul cu cea mai frumoasă bibliotecă din Ţara românească!)

MÂNA LUI DUMNEZEU

In vara anului 1890, într'o Duminecă de August, erau adunaţi în satul nostru o mulţime de oameni la „givan“, cum se zice în Bănat.

— Măi oameni, începu Nicolae Gună, un vorbăreţ fără pereche, m'am vorbit baş ieri la oraş cu popa ăl unit dela Ilidie, zice că dacă ne uniăm ne face biserică, ne face şcoală, nu mai plătim „adău“, nu mai plătim cult, nu mai plătim nimic.

— Că zău aşa, se amestecă în vorbă Avram Muciocu, nu vedeţi că ne mănâncă dascălii cu cultu şi popii cu adău... Ei nu întreabă ai nu ai, ei se suie cu obrocu în pod şi-ţi iau din bucate.

Dacă vreţi să ştiţi nu mai sunt popii noştri de-acum ca cei bătrâni; nouă popi am avut în comună şi toţi au lucrat, — ăştia de azi sunt mai domnoşi şi nu se apleacă la lucru... Sireacă lume, popii cei bătrâni mergeau vara la câmp, la sapă, nu căutau umbra de groasă!... Popa Ion ăl bătrân, lucra la pădure în rând cu toţi oamenii. Dar las'că se şi vede: 20 de lanţe de pământ dăruite pe seama bisericii, alte 10 pe seama şcolii, nu-i o danie de toate zilele. Ai bătrâni umblau după lucru nu după domnie!

— Dar las'că nici dascălii nu-s mai buni, zise Nicolae Covaci. Până era dascălu Străinu şi Toma Sârveanu nu s'a pomenit de cult. Cu câte 80 de florinţi pe an şi ceva lemne, ei trăiau şi fără sprijinul po-

porenilor. Acum dascălii au plată mare și tot nu-s mulțumiți; că iacă copii nu știu măcar ocinașele și dascălul nostru vrea să-i facem casă, grajd, cămară, câte toate...

Dar măcar de ne-ar lăsa credințele din bătrâni, că doar ați auzit ce-a spus popa Traian la biserică astă-vară: să nu mai ținem „Ghermănul", „Vartolomeiul", „Pincliile", că astea-s sărbători băbești! Mă tot mir cum pot spune asemenea lucruri. Da n'ați văzut ce-a pățit Petru Mireana, nu l-a trăznit Dumnezeu că și-a făcut opincile în ziua de „Ghermăn"? Dar pe muerea lui Nicoară, n'a trăsnit-o la sălaș fiindcă a udat straturile în ziua de Vârtolomei; lui Paul Bosica nu i-au mâncat lupii trei oi pentrucă a lucrat în ziua lupului; lui Iancu Mihai nu i-au rupt picioarele cai lui Sântoager pentrucă a lucrat în ziua de Sântoager...? Toate astea-s lucruri băbești?

Mai spune să nu credem în descântece, dar să nu-i fi descântat Maria vrăjitoarea, lu muere-mea, de mult ar fi în pământ. Numai ce a început a spune „Cinstitele aldnitele" și pierea durerea din trupul muierii de parcă o lua cineva cu mâna! Noi de cele vechi nu ne lăsăm.

— Nu mai merge, nu-i mai putem răbda cu atâtea biruri — începu iarăși Nicolae Gună. La botezuri pe bani, la nunți pe bani, la morți iară așa. Da de ce nu se plătește la uniți nimic? Să ne mai lase cu adauăle!

— Măi oameni buni, se amestecă și Vasile Țățău, văd că ați început să vă pierdeți capul. Văzut-ați voi popă care să predice ca a nost, care să cânte ca popa Traian, care să ne dea sfaturi mai bune? De ce să ne lăsăm noi legea? N'ați văzut cât de tare țin nemții la legea lor? Și-apoi popii de legea noastră îs tot în fruntea partidului național la alegeri. N'ați

auzit cum strigau la alegeri împreună cu poporul: Trăiască deputatul nost Babeș?

— Ăsta-i omul popilor, se mânie Nicolae Gună, nu-l ascultați oameni buni. Auziți voi bine ce vă spun: eu m'am înțeles cu popa dela Ilidie și de-astăzi în 8 zile vine să ne înscrie la uniți. Dar trebuie să fim cel puțin treizeci de înscriși. De ce să plătim și la popi și la dascăli? Nu asudăm noi destul pentru bucatele noastre? Ne înscriem la uniți, avem popă mai învățat și scăpăm și de adauă... Țineți voi cu mine, oameni buni!

* * *

Vorbele lui Nicolae Gună n'au rămas fără urmare. După câteva săptămâni s'au înscris la uniți mai mulți de cât se aștepta lumea. S'a închiriat casa lui Mălaeș pentru școală, casa lui Adam Stancu pentru biserică, s'a adus un clopot, s'a sfințit capela și clopotul, și a început școala. Acum copiii mergeau la școală împărțiți: unii mergeau la școala ortodoxă, iar alții la cea a lui Mălăieș.

Dascălu Fiștea — ortodox —, striga dimineața copii din catalog:

— Iosif Stângu!
— La uniți, răspundeau copiii.
— Gheorghe Moșoarcă!
— ...La uniți.
— Ion Percea.
— ...Tot la uniți.

Măi copii, zicea dascălul Fiștea, spuneți la părinții voștri să nu se mai înscrie la uniți că ăia sunt catolici, și strigați și voi după ei: „catolici, catolici".

Când ieșeau copiii dela școală și se întâlneau unii cu alții se luau la bătaie. Uniții erau mai puțini, dar mai dârzi și mai certăreți, fiind din părinți isteți și

buni la cântece. Uneori copiii se petreceau cu pietre dealungul drumului, și încăerarea ținea cu ceasurile.

* * *

După câtva timp, văzând preoții noștri că pierd toți credincioșii, au convocat un sfat parohial și s'a ajuns la următoarea înțelegere:

— Să se sisteze adauăle. Să nu se mai plătească nici la morți, nici la cununii, nici la botezuri. Să se plătească o stolă de 50 crițari de fiecare familie bisericii și încolo nimic altceva.

După această înțelegere s'a făcut liniște în sat. Taberele s'au împăcat, uniții s'au întors iarăși la ortodocși, în cea mai mare parte.

Au mai rămas câțiva nesupuși cari la îndemnul lui Țățău și a altora nu se astâmpărau ci se țineau într'una de blestemății. Ei erau: Fiu Rotaru, Simu Clanețașu, Pavel Stanciu, Străin Tunsu, Pavel Scurtu, toți vestiți în apucături și fapte rele.

In fiecare seară, cei din bandă se întâlneau la birt și povesteau de isprăvile lor, ori puneau la cale altele noui. Intr'o noapte de Octombrie, la birt, Fiu Rotariu zice:

— Mâine noapte facem o ispravă de-o să se mire toți în jur de șapte sate: mergem să furăm arângu (clopotul) uniaților. Acum și-așa nu e lună și nu ne vede nimeni.

— Nu e potrivit, răspunse Simu Clanețașu, acum bate „Măidăneanțu" (vântul de miază noapte) și nu putem începe până nu vine „Vântul Mare" dela Răsărit. Eu zic să mai așteptăm vreo câteva zile, că astăzi în luncă am auzit cioarele găgăind și e semn că începe vântul mare.

Intr'adevăr, după două zile, începu să bată vântul mare. Era o noapte întunecoasă de nu vedeai nimic înaintea ochilor. Banda se adună acasă la Fiu Rotaru.

Prevăzuți cu o scară, urcară în podul bisericii unite și cu mare grijă deteră jos clopotul. De-aici îl duseră la marginea pădurii și-l ascunseră în niște butorci de salcă.

A doua zi, aveau uniții o înmormântare. Când se urcă sfătu dimineața să tragă clopotele la mort, clopotele nicăieri.

Vestea se lăți în sat ca fulgerul.

— Auzit-ați c'o furat arângile uniaților, sbura vorba dela om la om?

— Măi oameni, zise Dumitru Traia, om de peste 80 de ani, mâna lui Dumnezeu o să-i descopere pre cei ce-au furat arângile — că arângile-s lucru mare, îs „Glasul Domnului". Arângile ne aduc aminte de Dumnezeu și ne cheamă să ne înălțăm cu sufletul spre cer.

Nu cred eu să-i rabde prea mult Dumnezeu nedescoperiți!

* * *

Imediat după furtul arângilor a început ancheta. Prim-procurorul dela Biserica-Albă a venit la fața locului, jandarmii au început cercetări, dar nu s'au putut dovedi făptuitorii. Vina a căzut asupra paznicilor de noapte. Bieții Iovan Coadă, Gheorghe Foia și Ilie Traia, au ajuns la Tribunalul din Biserica Albă și au fost pedepsiți cu temniță și despăgubiri. Paznicii au făcut apel la Tabla din Timișoara și numai după apărarea lui Brediceanu au fost mântuiți.

Dar s'au adeverit și vorbele lui Dumitru Traia: făptuitorii n'au rămas nepedepsiți. Mâna lui Dumnezeu i-a descoperit și i-a bătut. Unul s'a împușcat în picior, i-a picat piciorul, și dupăce a tânjit câțiva ani s'a stins din viață; altul a ajuns în temniță la Aiud unde a picat carnea după el și s'a stins în grele chinuri; celui de-al treilea i s'a topit puterea din mă-

dulare și a rămas o viață întreagă nemișcat și de râsul oamenilor; și așa toți pe rând au avut o moarte *însemnată,* nu ca a celorlalți muritori.

De-atunci multe s'au mai întâmplat în sat. Dar și astăzi se povestește cum i-a ajuns bătaia lui Dumnezeu pe cei ce-au furat arăngile, cum i-a descoperit și însemnat Puterea lui. Răsplata cea mare va fi însă în ceruri!

III.

AUTORII DE PIESE

NICOLAE VUCU-SECĂȘEANU

Născut în comuna Secăşeni, jud. Caraş. A învăţat carte la şcoala primară din sat. Rămas orfan de tată şi având o gospodărie bunişoară, mama-sa i-a înlesnit contactul cu lumea cărţilor, acordându-i destulă libertate.

A înfiinţat corul bisericesc ortodox din sat, reuşind să împreune sub conducerea sa şi corul uniţilor (cor elogiat pe vremuri de N. Iorga şi părintele Moţa).

A colaborat încă dela vârsta de 18 ani la „Poporul Român“ dela Budapesta şi la „Progresul“ dela Oraviţa.

In 1919 fondează împreună cu alt ţăran, Ilie Crăciunel, ziarul „Ţăranul“, care a avut o scurtă apariţie. N. Vucu-Secăşeanu este unul dintre întemeietorii gazetei „Cuvântul Satelor“.

A scris monoloage, dialoage şi piese teatrale dintre cari mai reuşite sunt bucăţile: *„Nărodu'n cale“* şi *„Nunta fără voie“*. N. Vucu-Secăşeanu este în plus şi un pictor de talent.

Fost senator de Caraş.

NUNTA FĂRĂ VOIE

Notă. — *„Nunta fără voie“* e o piesă cu tendinţe moralizatoare. Autorul combate răul obiceiu al Bănăţenilor de a „însura“ — în realitate e un concubinaj — băeţii la 14—15 ani, ajungând să premenească câte 4—5 fete până la timpul însurătoarei.

Subiectul piesei e următorul: Gheorghe Bujor un ţăran cu stare, are un băiat de 15 ani, ce umblă încă la şcoala complimentară. Sofia, nevasta lui, îşi pune însă în gând să-l însoare după fata lui Ion Albu, care e cu un an mai mare ca băiatul, dar este în schimb foarte avută. Gheorghe se împotriveşte, copilul de-asemenea, dar nu e chip să scape de gura femeii. Sofia intră în legătură cu Baba Ruja-vrăjitoarea, o plăteşte să-i facă de însurat copilului, intră în vorbă cu familia fetei.

Bietul Traian, se pomeneşte însurat cu toate împotrivirile sale. Până la urmă, „nevasta“ îl părăseşte şi la o vârstă atât de fragedă rămâne văduv, de râsul satului. In plus, nefiind cununaţi legal, socrul îl mai şi dă în judecată pentru folosul pământului şi camătă după zestre.

Piesa e scrisă în dialect bănăţean. Scenele ce urmează ne-o arată pe Sofia punând la cale căsătoria băiatului.

Scena II

Gheorghe (tatăl), Sofia (mama) și Traian

Trăian: *(venind dela școala de repetiție, cu cărțile subsoară).* Sărut mâna!

Sofia: Să trăești! Dar ce poate fi de-ai stat atâta la școală, ori vrei și tu să te faci popă ori dascăl?

Trăian: Ba nu, mamă! A ținut domnul învățător prelegere cu noi despre economie, despre prăsirea vitelor și a galițelor, sau hoară cum le zicem noi pe-acasă.

Sofia: *(râzând)* Ha... ha... ha! Ba că și-o găsit sacul petecul, învață Tanda pe Manda. Zișî că o ținut lege cu voi, dar oare el îi fișcal să știe legile? Dar de unde știe el păoritu (economia) ca tată-tu? El care umblă cu păpucii vicsuiți, când sare lumea în sus de lucru, atunci îi la spațiri. Dar de vite ce știe el? Că n'are crac (picior) de vită 'n bătătură. De hoară nu zic, o știi, dacă i-o fi spus dăscălița, cum se pun oauăle sub cloță.

Gheorghe: Lasă-te cu fleacurile tale, nu te mesteca, unde nu-ți ferbe oala!

Sofia: Dacă și-al de dascăl...! O avut el vreme până la 12 ani de învățat, nu acum când eu am de gând să-l însor.

Gheorghe: Tu vei avea, dar n'o avea el, și nu-o să faci nuntă fără voie.

Sofia: *(punând mâna pe capul lui Trăian).* Așa-i Trăiane, eu mi-am pus de gând să te'nsor cu Florica lu Ion Albu...

Trăian: *(cu mirare)* Pe mine?... Poate crezi că am nărozit, să mă batjocurească lumea? Ce ar zice copiii de vârsta mea? Ce ar zice domnul învățător, domnul părinte, cari ne dau alte învățături, nu ca voi? Ei ne spun să nu mai facem, cum ați făcut voi până acum,

nunți necununate ca țiganii, ci să urmăm pe celelalte națiî mai învățate decât noi și-s mai înaintate în progres.

Sofia: *(aparte)* Ăsta iar începe păsărește... națiî, progres, ce știu eu ce-s alea...

Gheorghe: Vezi c'ai făcut socoata fără birtaș!...

Sofia: Dar s'or mai însurat la noi așa!

Trăian: S'or fi însurat nu zic ba, dar eu nu fac una ca asta. Doamne ferește! Ori voești să mă fac ca „un copil ce vrea să fie mare" din cartea de citire, care luându-și pălăria, praștchia și bățul tătâne-său s'a crezut om mare? Așa și eu, copil de școală, cu nevastă. Mie nu-mi arde de însurătoare, eu mă duc să văd la prieteni, pe unde mânăm vitele după ameazi, *(ese grăbit).*

Scena III.

Gheorghe și Sofia.

Gheorghe: Vezi ce răspuns căpătași dela copil! Tu ai crezut că-i așa cum tu vrei. Știe el mai multe decât tine, ba chiar și decât mine. Eri mi-a cetit din gazete un caz despre urmările unui concubinat, așa că: „Un copil rămas orfan, n'a putut dobândi averea tătâne-său, fiind-că s'a născut din părinți necununați. Averea au împărțit-o parte advocații, parte alte neamuri mai îndepărtate, iar copilul a trebuit să meargă sluga". Apoi eu nu voesc ca averea mea căștigată cu atâta sudoare să ajungă pe mâna advocaților, ori în mânele altor neamuri-neneamuri.

Sofia: La noi, nici când nu o să se întâmple așa!

Gheorghe: Dumnezeu poate ști urmările, mai cu seamă că nici copilul nu se învoește odată cu capul. Dar o să mă duc să-i povestesc gândul tău și domnului părinte, ca să văd ce-o zice el. *(ese).*

Scena IV.

Sofia singură.

Sofia: *(cu mânie)* Du-te, că tot cu sfaturile popilor mi-am ţinut eu casa şi binele. Du-te spune-i şi ce-ai cinat aseară, că tu aşa eşti făcut. *(pentru sine)* Popa... popa, ştiu ce-o să-i spună. O să înceapă iar cu predica dela anul nou, o să i-o spună din fir în păr toată, ba mai adaugă el ceva, ştie el că dacă facem nuntă necununată n'o să ia nici un criţari dela noi, dar aşa ar avea vre-o 5—6 lei pe „extractu" de botez, vre-o 10 pentru cununie, afară de asta ar fi şi el la nuntă, că-i bun prieten cu Gheorghe, decând îi „imbru" la biserică. Numai că mie nu-mi pasă nici de zece popi!... Ori, dacă nu iau fata asta după copil, îmi dă el fata lui? Dar să vină Baba Ruja, să-mi aducă vorbă dela fată, şi pe copil îl înduplec eu, până se'nvoeşte, şi dacă o fi să-i dea şi ocolu dela „fântâna cu leacuri", se va învoi şi Gheorghe *(se uită spre uşă).* Dar iată-o că şi vine — vorba Românului — când vorbeşti de lup, lupul intră'n staul.

Scena V.

Sofia şi Baba Ruja.

Baba Ruja: *(intră cu o sticlă la brâu)* Bună ziua Sofio-o-o!

Sofia: Bună să-ţi fie inima, mamă Rujo!...

Baba Ruja: Au, ţuce-o mama, vei fi gândit că m'am prins pe acolo de vin aşa târziu.

Sofia: Ba, ştiu că alte celea te-or fi oprit.

Baba Ruja: Oprit, zău, oprit, că au mulţam lu Dumnezeu, au de toate. Când le spuşei că am venit în peţite pentru voi, ca să aducem pe Florica după

Trăian, nu mai ştiau — de bucurie — pe ce lume umblă. Că n'au dragă, n'au alţi oameni de potriva lor în sat, şi să o dee în alt sat le pare şi mai rău, că atâta fată au şi ei, ca şi voi copilul. O cerut-o şi un dascăl dintr'un sat vecin, dar nu o dau nici după „Vlăgica". De bucurie îmi deteră câta răchie ca la o muere bătrână, şi cu asta m'am amânătat. Imi mai arătară câte de toate, vre-o 8 ponevi, toate ţesute cu spiteaza, ziceau că toate-s ale Floricei, vre-o 10—20 de trâmbe de pânză. Mi-or dat într'o ueguţă şi câta răchie. *(scoate sticla).* Bea şi tu Sofio, să vezi ce răchie bună au. Spuseră că mai au vre-o 4—5 acoave, anumit pentru nuntă.

Sofia: Lasă-o în păcate de răchie, dar ce-o zis Ion de zăstre, că numai cu asta, dacă vom putea îndupleca pe Gheorghe al meu?

Baba Ruja: Nu pot să ştiu că pe Ion nu l-am aflat acasă.

Sofia: Asta ar fi mai delipsă să se ştie,... că deh!... Gheorghe nu prea are voe, dar copilul de fel nu vrea. El ştie ce ştie. Ştie câte toate dela şcoală; nu-i mai lumea ca'nainte vreme. Acum şi crâmpoţii de copii ştiu de prin ale cărţi, de prin ale novele, tot ce-i în lume.

Baba Ruja: Lasă-i pe maica... O nu ştii tu cine-i baba Ruja descântătoarea, că vin la mine mueri de pe lângă Dunăre să le dau în sămn, dar ţie să nu-ţi fac că ni-s uşă lângă uşă. Copilului îi fac o unsoare de dragoste, de se duce'n lume după fată. Lui Gheorghe îi fac o apă dela o moară care se'ntoarce pe stânga, şi-atunci nu te teme.

Sofia: Dacă asta am vrut şi eu să te'ntreb, ştiu că eşti muere ştiută.

Baba Ruja: Adă dară lu maica vre-o 6 cucuruzi, 3 d'ai albi şi 3 d'ai galbeni, o jumătate litră de răchie, şi după ce o descânt să-i dai lu Gheorghe să guşte.

Pentru copil adu o bucată de clisă, să-i topesc o untură.

Sofia: Iți aduc, mamo Rujo, aduc... îți aduc 12 cucuruzi, nu numai 6, și o litră de răchie, dar să le descânți cu leac, că tare am voe de fata asta.

Baba Ruja: Atunci e și mai bine... Că din ce-i mai mult, îi mai cu leac.

Sofia: Mă duc să-ți aduc, că acuș o să vină Gheorghe, că uite la ceas, acuș e 12: e vremea prânzului. *(ese).*

Scena VI.

Baba Ruja singură.

Baba Ruja: *(caută la brâu după sticlă)* Să mai înghit câta din ueguță, că doar o fi bine. Pe seară, capăt dela Sofia. *(bea).* Că n'o să-i fac descântecele cu răchia, nici unsoarea cu clisa. O să fac câta unsoare pe grumazul meu, că zău, îi și uscat de-atâta post, că la mine-i mai mult post decât dulce, poate să mă cuminece popa în toată ziua, că mi-s pregătită tot cu stomacul gol. Imi țin vieața cu ueguțe de-astea. *(își arată sticla).* Cucuruzii îi voi da la ale două găinuțe, dacă s'or mai ținea prin ocol, că nu le-am văzut de-alaltă eri. *(se uită la sticlă).* Așa mai bea... dar mă tem că mă prinde, și-i amneazățu, mă tem că mă legăn pe drum *(îngândurată).* A... să pue în ei că doar' n'am furat-o! *(bea).*

Scena VII.

Baba Ruja și Sofia.

Sofia: *(intră cu cucuruzi în poală și cu o sticlă în mână).* Iată, mamo Rujo, cucuruzii și răchia, fă cum știi că-i mai bine, că dacă o da Dumnezeu să facem nuntă te-oi gosti ca pe o nunașă.

Baba Ruja: Grija maichii! Du-te adu și o bucată de clisă pentru unsoarea copilului.

Sofia: Haida, că clisa o ținem în cămara din obor. *(ies ambele).*

Scena VIII.

Trăian apoi Sofia.

Trăian: *(vine grăbit).* Oare unde-i mama? *(se uită la ceas).* E vremea prânzului și am să merg cu vitele la câmp. Ușile deșchise... desigur va fi în obor *(strigă spre obor).* Mamă!... Mamă!... Vino să-mi dai de prânz că mă duc cu vitele la câmp!

Sofia: *(intrând).* Ce poate fi, de vii așa târziu? Nu vei fi fost iarăș la școală?...

Trăian: Am fost la prietenii mei. Ne-am vorbit să mergem mai mulți deodată cu vitele la câmp.

Sofia: Să te lași tu de prieteni, că eu m'am înțeles cu tată-tu să te însurăm cu Florica lu Ion Albu.

Trăian: Adă-o după d-ta, eu nu sunt de însurat, ea poate să se mărite că-i mai timpurie cu un an decât mine. La școală a fost cu o clasă mai sus decât mine.

Sofia: Nu afla tu spini în coleșă, că s'or mai însurat așa.

Trăian: Nu-mi pasă! Dă-mi de mâncare, că mă duc.

Sofia: Așteaptă să vină și tată-tu dela popa, să prânzim cu toții.

Trăian: Ce face el la popa?

Sofia: S'a dus să-i spună și lui că vrem să te însurăm.

Trăian: *(supărat).* Cine l-a mânat acolo? Că părintele e cel mai mare potrivnic al nunților necununate. Mie mi-e și rușine!... De-ai ști cât ne-a învățat el la religie, despre stricăciunea Bănățenilor, care mai toți își fac de cap cu aceste nunți sălbatice.

Sofia: Lasă pe mama, nu te necăji, că nu o să tot mergi la școală. Până când o să fii tot pe mâna lor?

Trăian: Dă-mi de mâncare, nu vreau să aud vorbe de astea. Eu nu sunt de însurătoare și pace! *(își caută mâncarea singur și pleacă grăbit).*

Scena IX.

Gheorghe: Ce te superi degeaba, m'am abătut eu și pela domnu notar, și n'ai ce-i face, nu ne lasă cu muzică, mai cu seamă că n'am fost omul lui la alegeri.

Sofia: *(întrerupându-l).* De domnul „notăraș" nu-i smîntă, o pereche de pui la doamna, și-atunci deloc se sucește, că nu'ntoarce cu caru.

Gheorghe: Dar gândești tu că lui îi poruncește doamna, cum îmi scoți tu mie ochii?

Sofia: Dar bine, bine!... N'ai văzut tu, cine șade la dreapta, când se duc undeva? El ori ea?

Gheorghe: Că tocmai pentru aceea-i mai mică, ca și Christos stă de-a dreapta Tatălui.

Sofia: Asta iar popa ți-o spus-o!

Gheorghe: Lasă-te că nu-o s'ajungem la ceartă. Adă prânzul că e ora 12. *(Sofia aduce 2 tacâmuri)*... Năcaz cu copii până-s mici, năcaz și când sunt mari. *(după o gândire mai îndelungată)*... Nu știu de cine să ascult, de popa, ori de muere?...

Sofia: *(care aduce de-ale mâncării).* De muere! Că ea te'ndoapă cu mâncări, nu de predici ca popa.

Gheorghe: Dar unde-i Trăian?

Sofia: S'a dus cu vitele.

PETRE PETRICA

Păcate, piesă poporală în 3 acte, este transpunerea pentru scenă a nuvelei „Ține Doamne șetrele". Autorul amplifică unele scene, suprimă altele, dar piesa rămâne în linii mari identică cu nuvela (vezi cap. II).

Eva și Anica

Anica: *(intrând pe ușă întorcându-se dela școală de repetiție cu cărțile subsoară).* Sărut mâna!

Eva: A-a-a... Tu ești Anica mamei? Gândeam că-i tată-tu. Dar ce poate fi de ai stat atâta la școală?

Anica: N'am stat la școală, ci de vorbă afară în stradă cu Domnica, fata lui Achim Bălan și cu Lenuța a lui I. Bogdan.

Eva: Și cine știe ce mare sfat ați ținut până acum aproape de înoptat?

Anica: S'or lăudat către mine că mamele lor se duc mâne la târg și le cumpără dă „nigiăie", „țoale" dă mătasă.

Eva: O fi, o fi... Lu alui Achim Bălan ar putea, că-i de oameni înstăriți, dar mult mă mir, pe ce o să-i cumpere lu sărăntoaca lu Bogdan, că părinții ei n'au nici ce să mânânce.

Anica: Mi-a spus Lenuța, că a vândut tată-su boii zilele trecute și acum are bani.

Eva: Ihâ, aia o fi, o fi...

Anica: *(cu glas rugător)* Mamă, de ce nu-mi cumperi și tu mic...?

Eva: Mama ţi-ar cumpăra, dar n'are bani.

Anica: *(schimonosindu-se).* Ba ai...

Eva: Ba n'am.

Anica: Ba ai, ba ai, o nu ştii? Cei de pe vaca noastră Joiana.

Eva: A... de pe banii ăia, trebue să ne cumpărăm o viţeauă, ca să ne creştem din nou iară-şi o altă vacă şi de-o rămânea vre-un ban, să-i dăm în „porţie", vezi că una ne trag „zăloagele" la primărie.

Anica: Nu ştiu. *(Dă cu piciorul în pământ).* Mie nu-mi pasă nici de viţeauă, nici de „porţie", ci numai de „ţoalie" şi ai să-mi cumperi!

Eva: O doamne fereşte-ne de rău, fata mamei, ţie par'că astăzi nu-ţi sunt toate doagele la cap.

Anica: Nu, nu şi dacă nu-mi cumperi, eu singură am să-mi fac potopenia..., hâhâhâ *(plânge).*

Eva: *(aparte).* Măi asta-i potcă, nu-i fată şi dacă nu-i faci pe voe, are să se prăpădească.

Scena III.

Aceleaşi şi Mitru.

Mitru: *(intrând pe uşă).* Dar ce sfat mare îmi ţineţi, că de afară dela uşa oborului auzii vorbărie, de parcă eraţi o sută nu numai două, după cum vă văd?

(In acest răstimp Anica îşi pune cărţile pe masă şi răsfoeşte prin ele).

Eva: Nici o sfadă bărbate, mă înţeleg cu Anica despre una alta.

Mitru: Ei da, da!... Uitai că unde sunt două muieri adunate laolaltă, e un sfat, iar mai multe formează o adunare în care ca vrăbiile, toate vorbesc deodată.

Eva: Cum venişi acasă tu, îndată şi tăbărâşi asupra mea cu toate ocările tale.

Mitru: Fie şi aşa, însă cred că nu spun minciuni, nici nu vreau să ascund adevărul ca neamţul de pe drumul târgului.

Eva: Ce neamţ?

Mitru: Oare nu ştii?

Eva: Nu!

Mitru: Acu văd că eşti o hăbăucă care nu ţine minte nici ce a mâncat aseară. Ca neamţul acela care a plecat cu un român la târg şi pe drum românul nostru vede la el pe umăr un păduche şi-i zice:

— Măi neamţule, uite un păduche pe umărul tău, luându-l şi punându-l în palma neamţului.

— La tracu!... îi răspunde neamţul supărat. Asta nu batuchi, asta este burice!

— Dar bine neamţule, puricele sare dar ăsta nu?

— Oposit serecu fine te teparte.

— Fie şi aşa măi neamţule, dar puricele este umflat iar ăsta e turtit.

— Noa poate şezut io pră el.

— Dar însfârşit, îi zice românul, puricele e negru pe când ăsta e alb.

— Batrin seracu: îi răspunde neamţul.

Eva: Fi-rea-i fi tu tot de râs şi de ocară, după cum voeşti să mă faci pe mine!

Mitru: Se poate, însă nu spun ce nu-i *(după aceia se aşează pe un scaun la masă, oftând).* Vai, doamne, că nu-mi mai simţ corpul de oboseală, par'că sunt bătut cu maiul.

(Eva în acest timp se duce la cuptor îndeletnicindu-se cu pregătirea cinei. In culisă se aud clopote, sbierăte de oi şi flăcăi cântând).

Trec la deal cobor la vale,
La mândra văd lumânare,
M'aş abate pela ea
Dar mă tem de soacră-sa;

Soacră-sa-i căţeauă rea
Nu o lasă singurea,
E ca şi-un câne turbat
Nu o lasă nici prin sat...

Mitru: *(către Anica).* Anico, priveşte pe fereastră şi vezi cine trece pe stradă acum noaptea şi face atâta sgomot.

Anica: *(Se duce la fereastră, priveşte şi zice retrăgându-se înlăuntru).* E un grup de oameni cu o turmă mare de oi.

Mitru: Ihâ!... Se duc pe mâine la târg la Cacova *(apoi întreabă pe Eva).* Măi muere, mai ai mult cu păsulea aia, că foamea nebună a început să facă revoluţie în burta mea?

Eva: E gata, dar n'am strop de slastă s'o prăjesc, că Iancu Durăin pentru ziua de coasă ce i-ai făcut, nu mi-a dat untura.

Mitru: *(poruncitor).* Atunci o svântăm şi neprăjită. *(Eva umple blidul cu fasole, se aşează cu toţii în jurul mesei, apucând fiecare cu mâna stângă câte o bucată mare de mămăligă, iar în cea dreaptă lingura şi încep a sorbi, cu toţii, pe neresuflatele).*

Eva: *(După un răstimp).* Bărbate!... Vezi cum mâine e târg mare la Cacova şi cum e „nigiăia" pe aproape, mă duc să-i cumpăr un rând de ţoalie lui Anica, fiindcă am de gând s'o prind în joc.

Mitru: *(pe răstite).* Ba la dracu muere! O vrei să le faci de pefrecanie şi bănişorilor luaţi pe văcuţa noastră Joiana. Am chinuit vre-o câţiva ani de zile cu ea până ce am crescut-o şi acum s'o dai jidanului pe nişte zdrenţe.

Eva: Aşa-i... Pe zdrenţe!... *(scuipă în faţă pe Mitru).* Ticălosule!... Lasă că eu îs popa tău şi ţi-oiu arăta cu cine ai de lucru... Nu ţi-e ruşine obrazului...? Atâta faţă avem şi noi pe lumea asta şi crezi că eu

mi-s proastă s'o las de ruşinea satului să se îmbrace la nigiăie tot cu haine de cele vechi, ca s'o râdă gâzdăriţele par'că ele-s mai frumoase. Tu întotdeauna aşa ai fost şi orice haină tot cu sfadă mare i-am făcut-o, dar *(dă cu pumnul în masă),* dacă n'ai fost vrednic de muere şi de copii, atunci să nu te fi însurat. Şi vrei tu ori nu vrei, eu *(dă iar cu pumnul în masă),* am să-i cumpăr, măcar să ştiu că mănânc tot neprăjit şi nesărat.

Anica: *(cu gura mare către Mitru bătând în masă).* Ai să-mi cumperi, că de aceea m'ai făcut să-mi iai ce-mi trebueşte.

Mitru: *(aruncând supărat lingura şi mămăliga din mâni pe masă).* Zmăoanelor!... Am venit acasă rupt de foame şi frânt de oboseală iar acum nu mă lăsaţi în pace nici să mănânc *(se ridică de pe scaun).* Mă duc din casa mea de răul vostru, încotro văd cu ochii, că aici tu eşti stăpână, tu porţi pălăria şi nu eu.

Eva: Eu, zău eu, că tu eşti un dobitoc încălţat, care nu se pricepe de nimic în trebile casei.

Mitru: Atunci sănătate bună, că eu plec în lume din casa mea, din averea mea şi mă vei mai vedea îndărăt, când îţi vezi creştetul capului *(dă să iasă pe uşă afară).*

Eva: *(Prinzându-l de mâneca cămeşii şi trăgându-l îndărăt).* Ailifant afurisit!... Unde pleci?... Stai şi-ţi ţine casa!... Las că mai bine plec eu decât tu din casa ta!

(Infuriată iese apoi pe uşă afară, trăgând pe Anica de haine după ea, plângând amândouă şi ocărând strașnic pe Mitru).

IV.

PUBLICIȘTII

NICOLAE BOGDAN-HUMĂ.

Născut în comuna Bocşa-Română, jud. Caraş, în anul 1886. Nu are decât 6 clase primare urmate la şcoala confesională din localitate.

Lectură serioasă a început în anii războiului mondial fiind prizonier în Rusia, — unde a citit în original pe Gorki, Tolstoi, etc. Tot acolo era un pasionat cititor al ziarelor româneşti pentru voluntari.

A colaborat cu articole de probleme ţărăneşti la „Cuvântul Satelor“ şi la alte gazete din Capitală şi provincie. In 1928, împreună cu alţi 50 de ţărani, este trimis în Elveţia, pentru a-şi însuşi cultura elveţiană în privinţa agriculturii. Din cele şase luni cât a stat în Elveţia, a ieşit cartea: *„Ţăranul elveţian şi agricultura în Elveţia“.*

ORGANIZAȚIA ȚĂRĂNEASCĂ

Uniunea țăranilor elvețieni.

(Schweizerischen Bauernverbandes).

Ridicarea plugarului elvețian pe o treaptă socială, pe care puținii plugari din țările europene o ocupă, se datorește numai acestei puternice Uniuni. Soarta agriculturei elvețiene este strâns legată de aceasta. Conducătorii acestei Uniuni sunt toți înarmați cu arma înaltei științe agricole, cu care dau lupta și pe terenul politic, formând astfel un adevărat *țărănism.* Sprijinită de Stat, și având concursul nelimitat al tuturor plugarilor, această Uniune joacă un rol preponderant în politica țării, fiind considerată ca un *parlament,* în care se iau hotărîri cari sunt impuse parlamentului central din Berna, care, fără prea multe discuțiuni, le transformă în legi.

Plugarii elvețieni sunt convinși că ei sunt datori cei dintâi să propună soluțiunile, pentru înlăturarea nevoilor ce le stau în cale, și că sunt datori să stăruie din răsputeri, ca aceste soluțiuni să se aplice. Ei nu așteaptă ca partidele politice, cari se perindă la cârma țării, să le aducă „mură 'n gură". Ei se călăuzesc după axioma: *„prin noi înșine"* și de aceea, ca să poată lupta cu succes contra tendințelor de exploatare a altor clase sociale, au purces la *organizare.* Organizația în Uniunea lor datează încă de acum 33 de ani.

Pe acele vremuri, țăranii elvețieni au simțit nevoia unui factor hotărîtor în conducerea țării, care să intervină în regularea marilor probleme, cari până aci se rezolvau în cea mai mare parte, în spre răul plugarului. Astfel se luă hotărîrea înființării acestei Uniuni. Toate cooperativele, uniunile, organizațiile agricole de toate ramurile și uniunile politice, se grupară în această Uniune numită „Uniunea plugarilor elvețieni", care are scopul a reprezenta și apăra interesele agricultorilor. Plugarul elvețian nu putea sta nepăsător, având în fața sa ca exemplu industria, care nu se lupta cu atâtea greutăți și totuși poseda o asemenea organizație, ajutată de Stat, cu ajutor bănesc și diferite subvenții. Astăzi, datorită puternicei organizațiuni, condusă de oameni luminați și cu dragoste de plugăria țării, agricultura este factorul principal și cea mai rentabilă ocupație, întrucât toată lumea caută să se ocupe cu ea.

Când mă gândesc că în țara noastră agricultura este atât de disprețuită și cum toată lumea dă buzna la orașe, după un trai mai comod, părăsind agricultura, apoi cum și cel mai din urmă țăran — care are puțină posibilitate — își trimite copilul la școală numai ca să-l facă *domn,* „ca să trăiască mai bine și mai ușor ca plugarul", și când mă gândesc, c'am văzut în Elveția copii de înalți funcționari și chiar de miniștri, etc., cari fac școală plugărească, după care se întorc la munca ogorului, mândri că fac parte din clasa cea mai sănătoasă și productivă a țării, considerând funcționarismul ca o ocupație mai puțin rentabilă, slabă și nesănătoasă, contrar mentalității țăranului nostru, care își ia singurul băiat dela plug și-l trimite la oraș, făcându-l „domn", să muncească în colbul tuberculos al biuroului, mândru că feciorul său e „domn"; când mă gândesc, zic, la aceste două mentalități opuse, mă doare inima că țăranul român este atât de încătușat

în bezna întunericului și este atât de puțin animat de spiritul de *organizare, muncă și cultură,* singurele prin care poate păși pe o treaptă socială egală cu acelea ale poporului elvețian.

Organizația țăranilor elvețieni, sprijinită și susținută de ultimul plugar, a reușit să fie un factor principal în conducerea țării, și prin ea, Elveția, a ajuns să fie considerată ca unica țară din lume, care să conduce bine.

Această Uniune, pe cât e de simplă ca organizație, pe atât de multă treabă face. In fruntea conducerii se află un comitet, care se compune din 100 membri aleși de adunarea delegaților, câte unul din fiecare comună, și cari se întrunesc în adunare generală, în fiecare an odată. Comitetul alege din sânul său, dintre oamenii de toate specialitățile și dintre cei mai destoinici, un comitet de conducere, constând din 12 persoane. In fruntea întregei mișcări stă „directorul" sau *secretariatul (Bauernsekretariat).* Secretariatul este ajutat de 3—5 consilieri și de un personal necesar ținerii corespondenței cu toate secțiile științifice, cărora li se dau toate indicațiile necesare. Sufletul activității este deci secretariatul, care își are sediul în orașul Brugg.

Dela înființarea Uniunii și până azi, stă în fruntea ei cel mai meritos om de știință al Elveției, profesorul *Dr. Ernst Laur.* Imbunătățirile aduse agriculturei elvețiene se datoresc numai prodigioasei activități a Doctorului Laur.

Dela începutul activității sale, E. Laur a avut crezul nestrămutat că, agricultura este și va rămânea unicul factor de bogăție și producțiune a țării sale. Agricultura deci trebue în primul rând, sprijinită și încurajată de Stat. Pentru acest scop, își făurește un plan bine chibzuit și practic.

Cum marea majoritate a agriculturii elveţiene se sprijineşte pe mica proprietate, secretariatul Uniunii, trebuia să aibă o orientare sigură asupra rentabilităţii agriculturii. Pentru strângerea acestui material, de care avea nevoie ca să găsească o metodă bună, pentru a putea studia rentabilitatea agriculturii şi starea socială a agricultorilor, secretariatul, condus de Dr. Laur, introduce contabilitatea agricolă, care a fost adoptată aproape de toţi micii gospodari. A întocmit chestionare cu întrebări asupra tuturor problemelor agricole, pe care le-a lansat tuturor agricultorilor din întreaga ţară, şi astfel, adunând materialul necesar, formează statistica, din care calculează venitul net al fiecărei gospodării, risipind astfel desorientarea ce domnea până aci. Fără această orientare, Uniunea ar fi dibuit în întuneric şi n'ar fi ştiut de unde să înceapă lupta pentru ridicarea agriculturii. Odată posedând acest material, pe lângă că servea Uniunii pentru apărarea intereselor agriculturii, îi servea şi ca o armă — defensivă — pentru lupta ce o ducea cu toţi protivnicii agriculturii şi cu cei ce nu vedeau cu ochi buni luarea de măsuri în folosul ei. Prin aceste date le arăta că, cauza agricultorilor este dreaptă şi lupta ce o duc nu este o *luptă de clasă,* ci de *apărare de clasă.*

De aci începe a se distinge *ţărănismul* elveţian, care a început a lupta pentru restabilirea unui program agrar, care să poată da posibilitate agriculturei să se desvolte în mod normal, nestânjenită de industrie şi comerţ, între cari a restabilit un echilibru, ca astfel să poată menţine mica agricultură şi consolidarea ei.

Unul din principalele puncte ce au fost stabilite în programul de luptă, a fost adoptarea unei politici protecţioniste şi favorabile agriculturii. Aceasta trebuia în primul rând, deoarece producţia agricolă a

Elveţiei nu este îndestulătoare pentru a satisface nevoile consumului intern, din care cauză este avizată la importul mai multor produse agricole ca: cereale, vin, struguri, ouă, pasări ş.a. Aşa de ex., după o statistică a Uniunii, producţia grâului în campania anului 1928—29 a fost de 18.000 vagoane, iar nevoile consumului intern de 61.000 vagoane, astfel că în această campanie numai grâu a importat 43.000 vagoane.

In astfel de condiţiuni, Uniunea trebuia să ducă lupta pentru mărirea producţiei, rentabilitatea ei şi protejarea de către Stat, luptă continuă cu celelalte ramuri de producţie: industria şi comerţul, cari, organizate solid, preconizau măsuri contrarii celor recomandate de Uniunea ţăranilor. Graţie Uniunii, condusă cu pricepere de către secretarul ei Dr. Laur, agricultura elveţiană se poate mândri azi că desvoltarea de care are nevoie, îi este deplin asigurată, bucurându-se de un regim vamal favorabil, pe care l-a eluptat cu succes. Cel mai mare succes repurtat în lupta dusă pentru protejarea agriculturii, a fost acela cu *introducerea monopolului Statului asupra comerţului cu cereale.* Această ideie a fost concepută de Dr. Laur, sprijinit de toţi plugarii din ţară, cari şi-au făcut un punct de onoare susţinând cu toţii lupta secretariatului Uniunei lor. Lupta ţăranilor pentru introducerea acestui monopol a fost foarte grea, având în faţă mai multe partide politice şi diferitele grupări economice din ţară ca: industriaşii, comercianţii, morarii, brutarii, o parte din populaţia oraşelor şi o mulţime de speculanţi intermediari, cari, prin introducerea monopolului, îşi vedeau periclitate mijloacele de îmbogăţire care le aveau prin exploatarea a tot ce era legat de agricultură.

La început, toată lumea era pentru comerţul liber, prin care se credea că se va ajunge la pâine mult

mai ieftină, deoarece cheltuelile de producţie ale cerealelor în Elveţia sunt mult mai ridicate ca în alte ţări, şi prin urmare cerealele aduse din străinătate se vor da consumului intern cu preţul egal costului producţiei interne, aşa cum pretind agricultorii, şi deci pâinea ar fi prea scumpă. Aceştia mai aveau în sprijinul lor şi motivul că: *libertatea comerţului este principala condiţie pentru progresul Statului.* Apoi se întrebau ce fel de politică e aceasta, ca Statul să închidă graniţele importului de cereale din străinătate şi, monopolizând comerţul cu cereale, să silească pe consumatori să cumpere pâinea mai scumpă dela producătorii indigeni? Dar ţăranii elveţieni nu se lasă bătuţi. Ei răspund că, dacă ar fi comerţul şi importul libere, ar produce o concurenţă atât de zdrobitoare cerealelor indigene, încât ţărănimea nu i-ar putea ţine piept, agricultura ar deveni nerentabilă şi astfel agricultorii ar părăsi-o. Prin părăsirea agriculturii, ţărănimea ar da buzna la oraşe, în fabrici, căutându-şi alte ocupaţiuni, sporind numărul braţelor de muncă. Prin aceasta s'ar înrăutăţi situaţia muncitorimii, dar ar spori şomajul şi industria ar stagna, deoarece agricultura, părăsită şi desorganizată, n'ar fi capabilă să-şi procure uneltele şi maşinile necesare exploataţiei, s'ar produce un desechilibru social şi o desorganizare completă, un haos economic şi o sărăcie generală.

După multe frământări şi chibzuite măsuri şi desbateri, s'a ajuns la calea mijlocie ca Statul să monopolizeze comerţul şi importul cu cereale, bazat pe următoarele expuneri de motive: „Principala ocupaţie dătătoare de viaţă a unui Stat este *agricultura,* prin meşteşugul căreia se pregăteşte pâinea, fără de care nu poate trăi nici comerciantul, industriaşul, bancherul, funcţionarul şi nici o vietate necuvântătoare de pe pământ, fără de care n'ar putea exista nici industrie, nici comerţ şi nici capital şi de care este legată toată ştiinţa şi progresul omenirii; pe aceasta nu o putem lăsa pradă concurenţei străine, de dragul unui traiu — *numai în aparenţă* — mai eftin, pe care cred că îl vor ajunge cei cari nu se ocupă cu plugăria. Prin concurenţa străină, care are de scop a îmbogăţi numai pe speculanţi şi intermediari, s'ar ajunge la părăsirea agriculturii, la îngrămădirea tuturora la oraşe şi deci la mărirea ofertei braţelor de muncă, la o ceată de şomeuri, pe cari cetăţeanul contribuabil îi va ţine, s'ar înrăutăţi starea atât a muncitorilor uvrieri, cât şi a agricultorilor, a producţiei şi deci *a ţării întregi*", etc.

Astfel ţăranul elveţian, prin *cultura* ce o posedă, prin *munca* desinteresată, şi prin *organizaţia* puternică şi solidă, şi-a eluptat dreptul său ca produsele muncii lui să-i fie drept răsplătite. Produsul muncii lui este plătit cu preţul ce-i acoperă cheltuelile de muncă, pe lângă care mai este încurajat de către Stat cu un premiu de 5—10 franci de suta de kilograme.

Cerealele care îi rămân disponibile, Statul i le cumpără cu preţul cuvenit, iar partea cea mai mare pentru consumul intern Statul o cumpără din străinătate, nerealizând din aceasta nici un câştig, pentru acoperirea cheltuelilor.

Preţul fixat pentru consumul intern este stabilit la media sumei plătite pe cerealele din străinătate şi pe cele din lăuntru. De exemplu: vagonul de grâu din străinătate se cumpără cu 50.000, iar dela ţăranii elveţieni cu 75.000, preţul cu care revine consumului este de 62.500.

Cu introducerea monopolului, comercianţilor speculanţi li se tăiară avantajele ce realizau din acest comerţ şi ele fură atribuite plugarului producător, devenind Statul singurul importator de cereale, ne mai având nevoie de taxe vamale, care scumpeau kilo-

gramul de pâine. Apoi Statul, prin protecția și politica sa vamală ce o acordă agriculturii, își formează un venit de 2/3 din venitul său, care apoi se repartizează tot în folosul populației țării. Populația este scutită de specula cu pâinea, întrucât Statul, care este acela care a cumpărat cerealele, știind exact prețul lor, nu permite vinderea pâinei decât cu prețul care acoperă cheltuelile și munca de manipulație.

Pe lângă multe alte avantaje aduse agriculturii de puternica organizație țărănească, este și biroul de care dispune și care se îngrijește pentru asigurarea *plugarilor în caz de boală și invaliditate agricolă.*

Uniunea, prin acest birou, stabili un proect de lege prin care se fixă obligativitatea asigurării și pentru agricultori.

Acest proect, devenit lege, amelioră mult starea sanitară a agricultorilor cari, în caz de boală, sunt căutați de medicii acestei societăți de asigurare și cari și-au fixat un tarif medical ușor uniform. In caz de boală, accident de muncă sau de invaliditate, țăranul este căutat de medic, atât cel bogat cât și săracul, și nimeni nu se poate plânge că, fiind sărac și bolnav, nu-și poate căuta de sănătate. Toți muncitorii agricoli — stăpâni, argați, servitori și servitoare, — sunt înscriși obligatoriu în societatea cooperativă de asistență și asigurări sociale și oricare, în caz de boală, se bucură de un tratament medical; la nevoie este internat în spital, la stațiuni balneare și climaterice sau sanatoriu, iar în caz de invaliditate primește o pensie lunară potrivită, din care poate trăi.

Pentru înfrânarea speculei ce diferiți comercianți și intermediari o făceau cu produsele agricole, folosindu-se de fluctuația prețurilor ce însuși o provocau, prin ajutorul capitalului bancar, sau prin variația ce exista dela regiune la regiune, Uniunea a înființat o secțiune *pentru publicarea prețurilor tuturor produselor agricole,* cu scopul de a unifica prețul unui produs pe întreaga țară. Organul de publicație al acestei secțiuni este citit de fiecare țăran, care comunică zilnic prețurile tuturor produselor agricole din toate regiunile țării. Prin aceasta s'a ajuns la stabilizarea prețurilor, astfel că un oarecare produs agricol dintr'o regiune oarecare, nu poate scădea în mod brusc, după dorința speculanților de astfel de produse.

Plugarii din toate regiunile, sunt mereu în curent cu prețurile din întreaga țară și nici odată nu orbecăesc la întuneric, neștiind la ce preț să-și vândă produsele lor, și astfel prețul produselor agricole se menține același în întreaga țară. Mai are o secție cu un birou, prin care pune în curent țăranii cu toate exploatațiile agricole de vânzare sau arendare. Mijlocește plasarea de argați și servitori la țăranii cari au nevoie de aceștia. Prin acest birou, orice muncitor agricol își poate căpăta de lucru, cât și țăranul care are nevoie de brațe de muncă, își poate căpăta repede argatul trebuincios.

Acesta este un fel de *birou de plasare al muncitorilor agricoli.* Tot prin acest birou se plasează repede stagiarii agricoli ce vin din alte țări în fiecare an în Elveția, pentru a face practică agricolă în diferite ramuri agricole, așa cum am fost și noi, cei 14 țărani, în vara anului 1930.

MARIA DOGARU

S'a născut în comuna Comloşul Mare, în anul 1906. Nu a frecventat nici ea alte şcoli decât cea din satul natal. A citit însă cu o pasiune rar întâlnită la femeile noastre dela ţară, cărţi de ştiinţă, literatură, filosofie.

A colaborat la „Cuvântul Satelor" şi „Suflet Nou", desbătând în coloanele acestor publicaţii probleme în legătură cu viaţa sătencelor noastre, al căror nivel de traiu îl dorea mai ridicat.

S'a stins din viaţă la 23 Noembrie 1942.

Astăzi numărul plugarilor condeieri e relativ numeros. Ţărance ca Maria Dogaru, sunt rare însă, atât la noi cât şi în alte ţări.

MAI MULTĂ ATENȚIE PENTRU CULTURA FEMEII DIN POPOR

Cu ocazia serbărilor jubiliare dela Comloș, din 1934, am văzut realități, cari în suflete înțelegătoare au lăsat o umbră de tristețe. Am văzut defilând în fața oaspeților, multe comuni șvăbești de prin jur, cari prin organizațiile lor culturale de tot felul ne-au pus în uimire. In deosebi ne-au lăsat o frumoasă impresie societățile femenine, cari toate în îmbrăcăminte uniformă, defilau în frunte cu prezidenta lor, ținând pe brațe perna cu panglica și decorația primită în acea zi. Nu putem avea decât cuvinte de admirație pentru concetățenii șvabi, cari au ținut cu această ocazie să-și arate hărnicia pe tărâmul cultural.

Organizațiile în societăți culturale femenine, cari le-am văzut la poporul șvab, ne-au dat serios prilej de gândire. E dureros că satele românești nu s'au gândit până acum să înființeze atari societăți. Noi persistăm în vechile obiceiuri iar înființarea de „Uniuni femenine" ar fi considerată ca act neserios. Femeile noastre la „divan cu nimicuri", nu în societăți culturale, alea-s doar pentru bărbați...! Predecesorii noștri au judecat că muerea acolo la casa ei, nu are lipsă nici de școală, nici de carte. Să facă cum o știi o ciorbă caldă, să spele rufele murdare și 'ncolo nu mai știe nimic; iaca muerea! Așa a fost credința poporului nostru înainte. Acum însă în epoca pro-

gresului şi a culturii trebue să se sfârşească acele credinţe nepotrivite vremii.

Atenţia conducătorilor sufleteşti ai satelor, ar trebui să fie aţintită în special asupra culturii femeii române, a ţărancei noastre, căreia aşa de puţină atenţie i se dă. Avem nevoe de mame culte, inteligente, cari să poată da cultura potrivită copilului, viitorul apărător al ţării atât în timp de pace cât şi în timp de război. Iar mama dacă ea însuşi nu e cultă, cum va face ea educaţia copilului său? Căci Napoleon a spus: educaţia copilului trebue făcută cu douăzeci de ani înainte de a se fi născut. Adecă *întâi educaţia mamei.* Trăim zile cari ne cer mai mult decât au cerut dela înaintaşii noştrii. De ce nu înţelegem rostul vremii? Cum înţeleg şvabii că numai prin o femee cultă se poate crea un popor cult, dece nu ne-am gândi şi noi la fel. Cei cari am trăit printre şvabi, am văzut în toate timpurile, câtă atenţiune au depus ei pentru educarea copilelor lor. Le-au trimis la şcoli prin internate, ca să se specializeze în arta economică-casnică. Aşa au ajuns a avea în popor femei culte şi bune gospodine.

Intotdeauna s'a vorbit despre educarea plugarului, ca despre un lucru de primă necesitate. Că agricultura numai atunci ar prospera, când ar fi condusă de plugari culţi şi luminaţi. In acest scop s'au înfiinţat şcoli de agricultură, în cari copii de ţărani se pot desăvârşi în arta plugăriei. Dar poate nimeni nu s'a gândit vreodată că soţiile acestor plugari luminaţi, cât sunt de lipsite de cultură! E adevărat că ceti şi scrie, ştiu aproape toate, însă asta abia e o picătură în ocean. Căci imediat ce părăsesc băncile şcoalei, părăsesc şi cartea. Nici nu vor să se mai gândească la reflexele de lumină ale cărţii. Ceva mai mult. Cititul e considerat ca un lucru neserios şi nepermis pentru femeea ţărancă.

Iată deci un mare rău social, însă pe care foarte puţini îl bagă de seamă. Cartea pentru femee ca şi pentru bărbat, ar trebui să însemne acelaş lucru. In timpul liber ar fi mult mai sănătoasă — decât divanu — o carte bună din care o femee mult poate învăţa şi prin care îşi va conduce căminul mult mai bine, în sens moral şi practic.

Infiinţarea „Uniunii femeilor" la sate, ar fi cel mai serios pas spre cultură. Să păşim alături cu timpul şi vom face cinste ţării şi neamului din care facem parte. Să trecem cu gândul la muncă, pe tărâmul cultural, căci altfel ne eclipsăm în faţa altor neamuri, aşa cum ne-am eclipsat la Comloş. Urâtul obicei de a ne certa între noi să-l părăsim. In special intelectualii satelor, cari sunt conducătorii fireşti ai poporului, să caute ca numai prin buna înţelegere să conducă poporul pe calea frumoasă a culturii.

Rugăm cu stăruinţă: preoţi, învăţători dela sate, păşiţi cu energie la luminarea ţărancei române, care are atâta lipsă de cultură, cât are pământul lipsă de soarele care-l luminează!

GH. BĂLAN-ŞERBAN

„Sunt născut în comuna Comloşul Mare (Timiş-Torontal) în anul 1907. Şcoala urmată de mine, este cea primară din satul meu natal, după a cărei absolvire, am rămas la plug. Isprăvind cu şcoala, n'am căutat să isprăvesc şi cu cartea, ci dimpotrivă, dragostea de slovă tipărită s'a mărit din zi în zi, folosindu-mă de tot timpul liber de care puteam dispune, cu cititul cărţilor instructive, în a căror lectură, căutam să-mi măresc bagajul de cunoştinţe şi să-mi lărgesc orizontul de gândire. Când am simţit apoi, că în cugetul meu s'a desvoltat discernământul critic şi răsar idei ce voiam a le împărtăşi şi altora, am început a scrie. Astfel, la vrâsta de 16 ani am debutat cu mici schiţe şi povestiri din viaţa satului, în foiletonul gazetei săptămânale „Lumea şi Ţara“, ce apărea pe atunci, la Cluj. Tot pe atunci am publicat vreo câteva articole în „Libertatea“ dela Orăştie şi câteva povestiri în „Foaia Interesantă“, suplimentul literar-poporal, al aceleiaşi gazete.

Când, mai târziu, a apărut la Lugoj, gazeta „Cuvântul Satelor“ scrisă *de ţărani, pentru ţărani,* a fost cea mai mare sărbătoare a sufletului meu, văzând, că mai există ţărani cu preocupări asemănătoare alor mele; preocupări, de cari eu mă intimidasem la început, ascunzându-mă sub un pseudonim. La această gazetă, am colaborat cu articole de actualitate, până când, în satul nostru fruntaş, a apărut, din iniţiativa unui grup de intelectuali iubitori ai păturii ţărăneşti, — din care şi părinţii

lor făceau parte — revista „Suflet Nou“. Aici, am scris majoritatea articolelor mele cu caracter sociologic, de cari s'a sesizat chiar şi profesorul Gusti, printr'o scrisoare adresată redacţiei.

Iată, publicaţiile, la cari am colaborat:

„Libertatea“, Orăştie, articole.
„Foaia Interesantă“, Orăştie, povestiri.
„Lumea şi Ţara“, Cluj, povestiri, schiţe şi articole.
„Cuvântul Satelor“, Lugoj-Timişoara, articole.
„Suflet Nou“, Comloşul-Mare, articole, polemici.
Calendarul „Cuvântul Satelor“, Lugoj, povestire.
„Astralis“, Revistă spiritistă, Craiova, articol.
„Revista Metapsihică“, Bucureşti, articol-scrisoare“.

ŢĂRANI VECHI SAU ŢĂRANI NOUI?...

In articolul „Lupta satelor cu oraşele“, apărut în numărul trecut al acestei reviste, protopopul nostru dr. Ştefan Cioroianu, s'a ocupat, de câteva probleme însemnate din viaţa satelor şi în legătură cu desfăşurarea evoluţiei şi progresului acestor sate, pe plan cultural, spiritual şi social.

Cam din fuga condeiului — punând problemele, ca nişte jaloane rare, pe câmpul întins şi puţin explorat al vieţii rurale — protopopul nostru, semnalează existenţa unei lupte, ce se dă între sate şi oraşe, în scopul ca cele din urmă, să le absoarbă şi uniformizeze pe cele dintâi, — şi mai arată, totodată, drumul ce trebuie să apuce, toţi aceî intelectuali ai oraşelor, cari coboară la sate, cu toiagul culturalizării în mâini, precum şi înalta pregătire intelectuală şi morală, ce trebuie să şi-o însuşească, în viitorul apropiat, apostolii de acum şi de totdeauna ai satelor noastre: preoţii şi învăţătorii.

Celor dintâi — adecă intelectualilor investiţi cu misiunea culturalizării — le recomandă, ca o condiţie inerentă de reuşită, o cunoaştere cât mai adâncă a psihologiei românului dela sate, ca fiind unica şi cea mai sigură poartă, prin care se poate intra cu folos, în sufletul ţăranului, iar pe cei din urmă — pe învăţători şi preoţi — îi îndrumează spre calea grea a învăţăturii superioare universitare, fiindcă educaţia celor mici, este, fără îndoială, condiţionată de edu-

cația și pregătirea riguros și temeinic făcută a celor mari.

Pe lângă aceste sfaturi date și constatări făcute pe marginea fenomenelor observate, protopopul nostru, a mai exprimat și un adânc și duios regret, după viața patriarhală a țăranului de odinioară, pe care-l vede frământând pământul sub călcâie, încins la horă voinicească sub zidurile bisericii, ori adunat cerc în jurul vreunui moș atotștiutor și înțelept ca o carte de pilde, unde se zămisleau minunate povești, stând la gura sobei iarna, sau la umbra dudului din curte, în zilele dogorîtoare de vară. Nu doreau și nu aveau nevoie, acești țărani, de altădată, de nici-un fel de „culturalizare" fiindcă naivitatea sufletească și poezia vieții lor, era „forța" ce le ținea un echilibru drept în viață și le înlocuia „casele culturale" în care se adună azi țărănimea satelor noastre.

Cum vremea friguroasă de iarnă a pus capăt muncilor agricole țintuindu-ne pe toți plugarii în jurul gospodăriilor, am avut astfel — ca cititor țăran — destul timp ca să meditez asupra gândurilor așternute de protopopul nostru, în linii frumoase, pe paginile interesante ale acestei reviste. Am găsit astfel, foarte la locul său, sfatul dat celor ce coboară la sate, spre a ne stropi cu „aghiazma culturalizării" și de mare folos îndemnul dat preoților și învățătorilor de-a se înzestra cu un mai mare bagaj intelectual și moral în calitatea lor de apostoli ai satelor și de intelectuali permanenți în mijlocul sătenilor. M'am oprit, îndelung cu gândul și la duiosul regret după țăranul „natural" al trecutului și mărturisesc că am rămas grozav de contrariat, văzând că mai sunt încă la noi, oameni cu vază și cultură, ce în loc de a privi stările trecutului printr'o prismă realistă și riguros obiectivă, mai văd încă acest trecut, prin ochelarii colorați ai unui romantism poetic și tradiționalism dogmatic, ce ascunde

judecății noastre pe acea „dulce" și nedespărțită „soră" ce se îngemăna cu pitorescul și „forța" țăranului de pe atunci: *sărăcia.*

E adevărat și nu voesc să tăgăduiesc, că n'ar fi fost pitorească hora formată din tineri vânjoși, încinși cu șerpare late, sub care sclipeau prăsele de cuțite, cum deasemeni nu voesc a tăgădui, nici frumusețea acelui decor rustic, în cadrul căruia bărbați în vârstă, stăteau tolăniți la umbra dudului din curte, într'o frățească, dulce și orientală inerție, spunând snoave și povești, ori lăsând fantezia să plutească într'o lume minunată de fericire și de basm. Dar nu aș fi sincer și drept, dacă nu aș arăta și aminti, că pe când înflorea folclorul și când pitorescul îmbrăca în vestmântul său poetic manifestările din sărbători ale țăranilor, pe câmpul — frumos astăzi, dar foarte nelucrat pe atunci — înflorea pălămida și neghina, iar ogorul era scrijelat cu pluguri rudimentare, ce nu se deosebeau prea mult, de plugurile de pe vremea lui Caligula. Prin curți, creșteau bălăriile peste cari trona falnică cucuta, prin casele scunde și insalubre rânjea mizeria și tuberculoza, iar bietele animale, lipsite de adăposturi și de hrană, își omorau foamea — în anii răi, ce se succedau aproape endemic — cu paiele de pe acoperișul zidurilor, punându-și coada adăpost, contra intemperiilor anotimpurilor. Nu aspirau — acei țărani — după nici un fel de „culturalizare" fiindcă sărmanii! — nu cunoșteau slova dătătoare de lumină și de libertate a cărții și nici măcar n'au ajuns să cunoască briciul, îmbrăcămintea rațională și săpunul. Nu aveau nevoie de ceva „bordei cultural" în care să se adune și să discute — fie chiar și în „contradictoriu"! — deoarece pe atunci, se contrazicea aproape numai cu ciomagul și nici cultură nu le trebuia, pentrucă aveau la îndemâna tradiționala superstiție, din care — ca dintr'o vastă enciclopedie —

scoteau tot: dela păpuşile de sdreanţă, puse prin colţul curţii ca să alunge ciuma, până la descântecul însoţit de masagii pe pântece, când cineva avea criză la apendice, spre a-i alunga „făcătura".

Cei drept, — trebuie să recunosc — că acei ţărani ai trecutului, erau foarte respectuoşi. Atât de respectuoşi încât se aruncau — sărmanii! — la picioarele „solgăbirăului" ce se scutura cu desgust de dânşii şi sărutau cu evlavie mâna ce-i ţinea în ignoranţă şi sărăcie. N'au ştiut — şi nici n'au avut să ştie de undeva — ce însemnează Om, ce înseamnă demnitatea şi bunăstarea, fiindcă dela boii, cu cari munceau veşnic alături, n'au învăţat decât resemnarea oarbă şi fatalistă.

Cam aceasta este „forţa" ce rezida în naivitatea vieţii şi sub pitorescul stării ţăranului din trecul ce-l regretăm şi pe care îl vrem — poate — exemplu pentru ţăranii de azi, când pretutindeni în jurul nostru, viaţa curge şi evoluiază, când forme noi de viaţă — potrivite cu spiritul şi ritmul vremii — alungă forme vechi, potrivite unor ţărani pasivi din vremuri pasive.

Ar fi nespus de dureros să lăsăm pe ţăran încremenit în anume forme de viaţă patriarhală, când el însuşi tinde cu tot sufletul, spre civilizaţie şi caută să se îndrepte spre acea formă evoluată de viaţa rurală, cum a auzit şi a citit că există în ţările agricole ale apusului, unde ţăranul are încălţămintea modernă, ştie carte, îşi are casa luminată cu electricitate şi unde fetele când se întorc dela muncă cântă... lieduri, la pian, în etajul al doilea al locuinţei lor... rurale.

Nu trebuie, ca infeodaţi unui tradiţionalism rigid, să preamărim o formă de viaţă primitivă, sub cuvânt că ar fi „specifică", când este aproape unanim recunoscut, că ţăranii noştrii sunt nişte întârziaţi în societatea omenească contimporană şi în vremile acestea când toate popoarele se pregătesc sufleteşte şi materialiceşte de o luptă ce pare a merge până la exterminare reciprocă.

Nu trebuie mai ales, să regretăm că ţăranul a părăsit sau e pe cale de-a părăsi fluerul şi snoavele spuse la gura sobei, ci să se caute dimpotrivă a se înlesni ţăranului un proces de adaptare cât mai grabnic la nivelul spre care-l atrage legea nestrămutată a progresului social, dându-i în acest scop, educatori buni pentru minte şi suflet, dar şi pentru viaţa practică profesională de cari sunt complectamente lipsiţi astăzi. Nici într'un caz însă, nu va trebui ca aceşti educatori buni pentru minte şi suflet, dar şi pentru viaţa practică profesională de cari sunt complectamente lipsiţi astăzi, să fie oameni lipsiţi de voinţă şi de vocaţie, cari să se simtă nişte exilaţi în mediul satelor, ci elemente de ispravă, cari să caute a duce satul la ceiace trebuie să fie în vremurile noastre moderne: o continuare a oraşelor, de care să nu se deosebească decât printr'un alt rost economic, printr'o altă moralitate şi o altă misiune în întregul neamului nostru.

Pe marele drum al progresului, nu se va mai putea înainta cu sate alcătuite din locuinţe scunde ce abia răsar de de-asupra solului, cum nici pe marele drum al popoarelor nu se mai poate merge cu ţăran îmbrăcat în cojocul ancestral, pe care poliţia marilor noastre oraşe, îl „face" adeseori să ocolească străzile dela centru, spre a nu prilejui gânduri prea pesimiste despre om, acelora ce eventual privesc din dosul ferestrilor de cristal, aspectul lui de troglodit.

Progresul economic şi tehnic, ce se înfăptuieşte în jurul nostru, pretinde ca ţăranii noştrii să părăsească viaţa lor patriarhală şi să se ridice la o civilizaţie corespunzătoare vremii de faţă, chiar cu riscul de-aşi pierde „specificul" şi „pitorescul", frumos când îl priveşti, dar dureros când ai fi silit să-l trăieşti.

CUPRINSUL

	Pag.
Cuvânt înainte	3
Plugarii condeieri din Banat	11
I. POEŢII:	
Paul Târbăţiu	23
Miron Ghita	31
Ion Frumosu	36
II. PROZATORII:	
Ion Ciucurel	45
Petre Petrica	59
D. Brânzei	69
III. AUTORII DE PIESE:	
N. Vucu-Secăşeanu	77
Petre Petrica	89
IV. PUBLICIŞTII:	
N. Humă-Bogdan	97
Maria Dogaru	109
Gh. Bălan-Şerban	115

DE ACELAŞ AUTOR:

Instantanee (epigrame), Editura „Lanuri", 1937, (epuizat).

Bat tunurile, moment dramatic în 3 acte, Timişoara, 1942.

SUB TIPAR:

Drum spre ţară (nuvele).

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE
"LUPTA"
N. STROILA
BUCUREȘTI
STR. G-RAL BUDIȘTEANU, 8